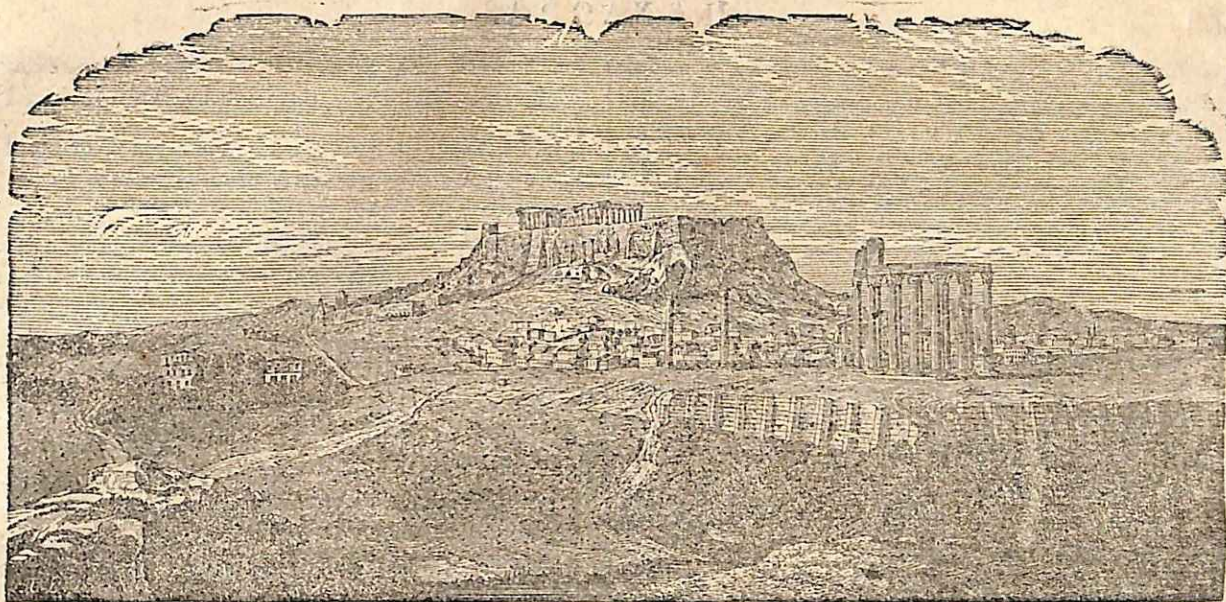

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 209.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΘΑΚΗΣ,

Ἀγγλιστὴ μὲν συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Σ' Γεωργίου Φ. Β' ὡς
I. T. M. F. Ἀποσχόλου τῆς ἐν Ὁξωνίᾳ Ἀκαδημίας
καὶ Γραμματέως τοῦ Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑπτανήσου, ἐξε-
λημισθεῖσα δὲ κατὰ τὴν ἐν Λονδίῳ ἐν ἔτει 1854 τρι-
τὴν ἐκδόσιν ὑπὸ Π. Β. Α.

—•••••

— Ἐνθα μικάρων
νῆσων ὠκεανίδες
αὖραι περιπνεύουσιν.
Πίνδ. Β'. 70.

Δὲν ὑπάρχει τόπος ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ ἡ ἐπι-
ρροή τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων νὰ ᾔῃαι τόσοσιν ζῶσα
ἢ καθαρὰ, ὅσων ἐν τῇ νήσῳ Ἰθάκῃ. Ὁ μικρὸς οὗτος
βράχος ἀπεσύρθη εἰς τὸ σκότος εὐθὺς μετὰ τὴν ἐ-
ποχὴν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μυθολογικοῦ ἥρωος καὶ
τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, καὶ οὕτω διέμεινε σχεδὸν ἐπὶ
τρισχίλια ἔτη. Κατὰ διαφορὰν πολλῶν ἄλλων πε-
ριφῆμων ἐν τῇ ἀρχαιότητι χωρῶν, δὲν ὀφείλει τὸ
ὁποῖον διεγείρει ἐνδιάρφον εἰς νεωτέρας διακρίσεις
ἢ εἰς τὰς ἐφαρμύλλους ἀναμνήσεις τῆς νέας ἱστορίας,
ἵσως τὸ ὄνομα τῆς Ἰθάκης σπανίως ἀπαντᾷται εἰς
τὰς σελίδας τῶν συγγραφέων τῶν ἱστορικῶν χρόνων,
εἰ μὴ καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ
φήμην. Τῶντι ἐν ἔτει 1504 ἦτο σχεδὸν, εἰ μὴ ὁ
λως, ἀκατοίκητος, ἐρημωθείσα ὑπὸ τῶν ἐκδρομῶν
τῶν πειρατῶν, καὶ διαρκούσης τῆς θυέλλης τῶν
πολέμων, μετέπιπτεν ἐν ἀλλᾷ ἀπὸ τῶν Ὀθωμανῶν

εἰς τῶν χριστιανῶν τὴν ἐξουσίαν· μαρτυρία δὲ εἰ-
σέτι διασώζεται τῶν ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνή-
σεως χορηγηθέντων προνομίων εἰς τοὺς ἐκ τῶν γει-
τόνων νήτων καὶ ἐκ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μετανα-
στάντας, ὅφ' ὧν ἐκ νέου ᾤκισθη. Ὡς ἐκ τούτου πᾶ-
σαι αἱ ἀναμνήσεις ἡμῶν συγκεντρῶνται ἐνταῦθα
περὶ τὴν ἡρώϊκὴν ἐποχὴν· οἱ λόφοι, οἱ βράχοι, αἱ
κρήναι, τὰ ἐλαιόδενδρα πνεύουσιν αὖρην τινὰ τοῦ Ὀ-
μήρου καὶ τῆς Ὀδυσσεύς, ὥστε μεταφερόμεθα διὰ
μιάς, ἐπέκεινα ἑκατὸν γενεῶν, εἰς τὴν λαμπροτέραν
ἐποχὴν τῶν ἱπποτικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων καὶ
τῶν Ἑλληνικῶν ἀσμάτων.

Ὡς πλεῖστα ἄλλα ὀνόματα τῆς κλασικῆς γεω-
γραφίας, τὸ τῆς Ἰθάκης παρήχθη ἐκ τινος ἐπωνύμου
ἥρωος Ἰθακοῦ (1) καλουμένου, περὶ οὗ μνημονεύει
ὁ Ὅμηρος (2). Ἡ καταμέτρησης τῆς νήσου, οἷαν
παρέχει αὐτὴν ὁ Στράβων (3), ὡς πολλαὶ ἄλλαι
τῶν καταμετρήσεων τῶν, πολὺ ἀπέχει τῆς ἀλη-
θείας· καὶ τὸ μὲν μείζον μῆκος αὐτῆς εἶναι πραγ-
ματικῶς ἀπ' ἄρκου πρὸς μεσημβρίαν δεκάσπετα πε-
ρίπου μιλίων, τὸ δὲ πλάτος δὲν ἐκτείνεται ὑπὲρ
τὰ τέσσαρα. Δύναται τῶντι νὰ θεωρηθῇ ὡς μία μέ-
νη στενὴ ἀκρωρία βράχου ἐξ ἀσβεστολίθου, ἐξέχου-
σα πανταχοῦ δι' ἀποτόμων λόφων, ὧν ἡ κορυφὴ εἶ-
ναι τὸ ἄνωγ' ἡ καλούμενον ὄρος, ὅπερ ἐρίσταται
τῆς ἀρκτικῆς πλευρᾶς τοῦ μεγάλου λιμένος. Καὶ

(1) Ὁρ. Εὐστάθ. ἐν Ἰλιάδ. Β. 632.

(2) Ὀδυσ. Σ, 207.

(3) Στράβ. 1, 2. Ὅριζι τὴν περιφέρειαν αὐτῆς μόνον εἰς
80 στάδια.

ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον καὶ ὑψηλότατον ὄρος τῆς νήσου, ταυτίζεται ἐπομένως πρὸς τὸ Neritos ardua saxis τοῦ Οὐγγιλίου (1), καὶ τὸ Νήριτον εἰκοσιπύλλον τοῦ Ομήρου (2). μολοντί τὸ ἐπ' αὐτοῦ εἰκοσιπύλλον δάσος ἤδη ἐξηφανίσθη. Διὰ τοῦτο ἡ βροχὴ καὶ ἡ δρόσος δὲν εἶναι τοσοῦτον συχνὰ σήμερον ἐνταῦθα ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιητοῦ· καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ἀφθονεῖ πλέον βαλανοράγων συῶν, οὓς νέμονται θεοείκελοι συῶται διάδοχοι τοῦ Εὐμαίου. Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα αἱ περιγραφαὶ τοῦ Ομήρου εἶναι εἰσέτι ἀκριβεστάται ἐν Ἰθάκῃ, ὡς πανταχοῦ, καταδεικνύουσαι αὐτὸν μέγαν πατέρα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τοπογραφίας οὐχ ἥττον ἢ τῆς ποιήσεως.

Οἱ στίχοι αὐτοῦ παρέχουσιν ἐντελὴ ζωγραφίαν τῆς νήσου, οἷα σήμερον φαίνεται.

Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὐτ' ἄρ' ὁδοὶ εὐρέες οὔτε τι λιμῶν

Αἰγίβοτος καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποπότοιο·
Οὐ γάρ τις νήσων ἱππῆλατος οὐδ' εὐλείμων
Δι' ἄλλ' ἀλλ' ἐκκλίσταται. Ἰθάκῃ δέ τε καὶ περὶ
[πασέων (3)].

Ἡ γενικὴ ὄψις τῆς νήσου εἶναι τραχεῖα καὶ ἀγροῦ· μάλιστα δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὑπάρχουσι 300 πόδες ὁμαλῆς γῆς κατὰ συνέχειαν ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ, ὅπερ ἐπιβεβαιῶνται τὸ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ῥηθὲν, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἠγάπα τὴν πατρίδα του οὐχ ὅτι εὐρεία α.λ.λ' ὅτι ἰδία (4). Οὐχ ἥττον ἡ θεὰ καλίσταται ἐκπληκτικὴ ὑπὸ τῆς ἀποτόμου καὶ διακεκομμένης περιγραφῆς (outline) τῶν ὁρέων καὶ κρημνῶν ἐξ ὧν σχηματίζονται πολλοὶ μικροὶ λιμένες καὶ ὄρμοι, οἱ πάντοτε λιμένες τῆς Ὀδυσσεύς (5). ἔχει ὅμως ἡ Ἰθάκῃ σκηνὰς ἀβροτέρου χαρακτήρος εἰς τὰ καλλιεργημένα ἀποκλίματα τῶν ὁρέων καὶ εἰς τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν διανοιγομένας στενὰς φάργγας, ἐνθα τὰ μὲν ὕδατα περικοιμούνται ὑπὸ πυκνοσύλλων δασῶν ἐλαιῶν, προτοκαλλέων καὶ ἀμυγδαλέων, τὰ δὲ παράλια καλύπτουσιν ἀμπέλοι ἢ ἀειθαλεῖς θάμνοι μύρτων, κυπαρίσσω, κομάρων, μαστιχοφόρων δένδρων, ῥοδοδάφνης καὶ ὅλα τα ἄρωματικά βότρυα τῆς ἀνατολῆς. Μικραὶ δὲ μεταξὺ τῶν βράχων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διαλύμπουσι χλοερὰ πεδιάδες ὑπὸ μυρίων ἀγροτικῶν ἀνθέων φαιδρῶς διαποικιλλόμεναι.

Τὸ κλίμα τῆς Ἰθάκῃς εἶναι πολὺ ὑγιεινόν, καὶ οἱ ἐγκάτοικοι φημίζονται διὰ τὴν μακροβιότητα αὐτῶν. Ὅθεν, οὐχὶ ἀπὸ κενοδόξου πατριωτισμοῦ λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς περὶ τῆς γενεθλίου αὐτοῦ γῆς·

(1) Αἰετιάδης ΣΤ'. 274.

(2) Νικιστάω δ' Ἰθάκην εὐδείλῳ· ἐν δ' ὄρος αὐτῇ Νήριτον εἰκοσιπύλλον ἀριπρεπέα. Ὀδυσ. Ι, 24.

(3) Ὀδυσ. Δ, 603. Πρβ. καὶ Ὀδυσ. Ν, 282.

Ἦτοι μὲν τραχεῖα καὶ οὐχ ἱππῆλατος ἐστίν, κτλ.

(4) Non quia larga sed quia sua. Πρβ. Ἀριστ. Πολ. Β'. γ'. Πρὸς ἡδονὴν ἀμύθουτον ὅσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἰδίον τι.

(5) Ὀδυσ. Ν, 493.

Τραχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὗτοι ἔγωγε
Ἦς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι (1).

Ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς συμποσῶται ὅλος εἰς 13 περίπου χιλιάδας κατοίκων. Εἶναι δὲ οὗτοι ἐν γένει χρηστοίθεις καὶ καλῆς διαγωγῆς. Ἐπ' ἀληθείας ὁλὶ γὰι κοινότητες ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι τοσοῦτον ἀπληλαγμέναι ἐγκλημάτων καὶ πενίας. Τὰ μέγιστα φιλόπονοι κατὰ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν, καλλιεργοῦσι δι' ἐπιμόνου βιομηχανίας τὸ λεπτόν καὶ ἐλλειπέες ἔδαφος τῆς νήσου των, συντηροῦντες ταυτοχρόνως καὶ σημαντικὸν μέρος τόσον τῆς ἀκτοπλοικῆς ναυτιλίας τῆς Ἑλλάδος ὅσον τοῦ γενικοῦ ἐμπορίου τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου. Ἐκάστη σχεδὸν οἰκογένεια νέμεται μικρὰν ἔκτασιν γῆς ἰδιοκτητοῦ, καὶ ἔχει μερίδα τινὰ εἰς ἐν ἡ πλείονα τῶν μεγάλων καὶ ἀξιολόγων πλοίων, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὸν λιμένα των ἐνθα ἀδιακόπως ναυπηγοῦνται καὶ ἀποπλέουσιν. Ἐν δὲ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν γειτόνων νήσων Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, μόνον δώδεκα τριήρεις συνεισέφερον ἐκ μέρους του εἰς τὴν κατὰ τῆς Τρωάδος ἐστρατείας (2), πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἰθάκῃ οὐδένα ἔχει λόγον νὰ θρηνησῇ τὴν ἀπὸ τῶν ἡρώων χρόνων περὶ τὰ ναυτικὰ παρακμήν της.

Ὁ αἰετὶς Κόμης Γυῖλφορδ, ἰδρυτὴς καὶ πρῶτος Πρόεδρος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, διανοεῖτο, ἐν ἀνυπερβλήτοι δυσκολίαι δὲν ἐμπόδιζον τὴν πορείαν του, νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὴν ἐν Ἰθάκῃ. Καὶ βεβαίως ἡ ὑγιεινὴ θέσις, ἡ τερπνὴ φύσις, καὶ ἡ τελεία ἀποχώρησις τῆς νήσου ταύτης ἐφαίνοντο ὑπισχνόμεναι μεγάλα πλεονεκτήματα, ἐν ἐκλέγετο ὡς ἔδρα τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκεῖ μεταξὺ ὁρέων καὶ βράχων καθιερωμένων ὑπὸ μυρίων ἀναμνήσεων, ἐν μέσῳ δασῶν καὶ κήπων, οὓς ἤθελεν ὁ Πλάτων προτιμῆσαι τῆς Ἀκαδημίας, ὁ φιλομαθὴς ἤθελεν εὐφρανέσθαι, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὰς θελκτικὰς ὁνειροπολήσεις τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ φιλοσοφίας, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ θερμὴ γαλήνη τοῦ Ἑλληνικοῦ στερεώματος φαίνεται ἔχουσα φυσικὴν καὶ σύμφυτον ἁρμονίαν.

(1) Ὀδυσ. Ι. 27. Οἱ ἀμέσως προηγούμενοι στίχοι, καὶ ἐπίσης εἰς τὴν Ἰθάκην ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς ἀναφερόμενοι, πολλὰς παρέσχον δυσκολίας εἰς ὅλους τοὺς σχολιαστὰς εἴτε ἀρχαίους εἴτε νεωτέρους.

Αὐτὴ δὲ χθαμαλὴ πανυπεράτῃ εἰν ἄλλ' καί τι.

Πρὸς ζῶφον· τ' αἰ δὲ ἀνευθε πρὸς ἥϊον τ' ἡελίον τε.

Ὁρ. Νιτξ. Πρβ. καὶ Ὀδυσ. Κ, 496. Ὁ Στράβων (Ι. 2.) σκετὰ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἴσως ἡ ἐξηγήσις του εἶναι ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐκανοποιητικὴ. Ὑποθέτει ὅτι διὰ τοῦ ἐπιθέτου χθαμαλὴ ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ἐκφράσῃ πόσον ἡ Ἰθάκῃ κεῖται κατωτέρω, ὡς ἦτο, τῶν γειτόνων ὁρέων τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἐν ᾧ διὰ τοῦ πανυπεράτῃ θέλει νὰ δηλώσῃ τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἄκρον περὶ τῆς θέσεως ὅπερ σχηματίζουσιν αἱ νῆσοι Ζακύνθος, Κεφαλληνία καὶ αἱ Ἐχινάδες.

(2) Ἰλ. δ. Β' 634, 637.

Ὑπάρχει ὅμως ἐν Ἰθάκῃ καλὸν σχολεῖον δευτε-
ρεῖον συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾧ παραδίδονται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ, τὰ Μαθηματικά, ἡ ἱστορία, ἡ Γεωγραφία, ἡ Ἱταλικὴ καὶ ἡ Ἀγγλική. Προκαταρκτικὰ σχολεῖα ὡσαύτως καθιδρύθησαν εἰς τὰ κυριώτερα χωρία. Οἱ πλείστοι τῶν χωρικῶν κατέχουσι τὰ στοιχεῖα τοῦλάχιστον τῆς καλῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ μὲ ὀληντὴν φιλοφροσύνην καὶ εὐθυμίαν συνεννοοῦσιν οὐ μικρὸν μέρος τῆς συνήθους ἐτοιμότητος καὶ ἀγγινοίας τῶν κατωτέρων τάξεων τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δὲ ἀνώτεροι ὁμοιάζουσι τὰς τῶν γειτόνων νήσων. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἰονίου λαοῦ ἀνακεφαλαιοῦται ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦστρατηγῶν Σιρ Καρόλου Νάπιερ (1) ὅστις γινώσκει αὐτὸν κατὰ βάθος, χρηματίζας ἐπὶ πολλὰ ἔτη Τοποτηρητὴς τοῦ Ἀρμостоῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ὅστις συχνάκις ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι παλαιούς φίλους του, ἐν ᾧ προσέθετεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Αὐτοκρατορίαν τὰς κραταιὰς ἐκείνας ἐπαρχίας τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰνδοῦ, τὰς ὁποίας ἄλλοτε ἐκυρίευσεν Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. « Αἱ εὐπορώτεραι τάξεις, λέγει, εἶναι ζωηραὶ καὶ εὐάρεστοι κατὰ τὴν συμπεριφορὰν των· καὶ μετὰ τῶν ἀνδρῶν πολλοὶ εἶναι καλῶς πεπαιδευμένοι· αἱ δὲ γυναῖκες ἔχουσι καὶ ὠραιότητα καὶ εὐφυΐαν· ἀλλ' ἡ ἀνατροφή των εἶναι γενικῶς ἡμελημένη. Οἱ πτωχοὶ εἶναι οὐχ ἥττον τῶν ἄλλων μεσημβρινῶν λαῶν βιομηχανοὶ, ἐκτακτοὶ δὲ βαθμὸς νοημοσύνης χαρακτηρίζει ὅλας τὰς τάξεις. Πνεῦμα ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων διακρίνει τοὺς τολμηροὺς κατοίκους τῶν ὁρέων τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκῃς· εἶναι δὲ πλήρεις εὐθυμίας καὶ ζωηρότητος, καὶ ἡ πρὸς τοὺς Ἰρλανδοὺς ὁμοιότης αὐτῶν εἶναι ἐκπληκτικὴ καθ' ὅλα, πλὴν τῆς νηφελιότητος· αὐτοὶ πίνοντες ἐλευθέρως ἐκ τοῦ ἀφρόνως ὑπὸ τῶν ὁρέων αὐτῶν παραγομένου πνεύματος οἴνου, ὅμως σπανίως ὑποκύπτουσιν εἰς τὴν μέθην, ἥτις ὅλως ἀγνωστος εἶναι μεταξὺ τῶν πλουσίων. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ τοῦ λαοῦ, μετ' οὗ διήλθον τὰ ὠραιότερα ἔτη τῆς ζωῆς μου. Μεταξὺ τῶν Ἰθακκῶν, ὡς ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὁ περιηγητὴς θέλει ἐν γένει παρατηρήσει τὰ εἶδη τοῦ Ἑλληνικοῦ προσώπου τὰ τόσον συνήθη εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα καὶ νομίσματα. Βεβαίως, οἱ νέοι Ἕλληνες εἶναι ὑπὸ πολλὰς ὀψεις, καὶ φυσικῶς καὶ νοητικῶς, οἱ ἀληθεῖς ἀντιπρόσωποι τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ ποιοῦσιν ἐκπληκτικὴν ἐξαιρέσιν τῆς ἀρχῆς, ἣν περιέχει ἡ ὠραία παρατήρησις τοῦ Δάντου περὶ τῆς σπανίας μεταδόσεως τῶν ἀνθρωπίνων ιδιοτήτων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Rade volte risurge per li rami
L'umana probitate; e questo vuole
Quei che la dà, perchè da Lui si chiami (2).

Εἶναι δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὸ μᾶλλον διακρι-

(1) Ὁρ. Νάπιερ Αἰ Ἰόνιοι Νῆσοι.

(2) Καθαρίριον Ζ, 424.

τικὸν σημεῖον τοῦ χαρακτήρος τῶν νέων Ἑλλήνων εἶναι ἡ ἐνθουσιώδης αὐτῶν ἀφοσίωσις εἰς τὴν Ἑθνικὴν αὐτῶν Ἐκκλησίαν. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ὁμοιάζει τὸ τῶν Ἰσπανῶν ἐν τῇ μεσαιῶνι, καὶ, ὡς περ' αὐτοῖς, στηρίζεται ἐπὶ πολιτικῆς οὐχ ἥττον ἢ θρησκευτικῆς ἀρχῆς· καθ' ὅσον οἱ Ἕλληνες, ὡς οἱ Ἰσπανοί, ὀφείλουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν θρησκείας τὴν διατήρησιν καὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτῶν, ἅτινα ἄλλως ἤθελον ἀπορροφῆσαι οἱ Μωαμεθανοὶ κατακτηταί. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς θείας Προνοίας, οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι πραγματικῶς τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν καθὼς διακακριμένου λαοῦ, ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1453 μέχρι τῆς ῥήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῇ 1821. Διατετυπωμένος κατὰ τὸν αὐστηρὸν τύπον τὸν μορφωθέντα ἐκ τῆς ἀμφισβητουμένης πίστεως καὶ τῆς ἐχθρικῆς εἰσδρομῆς, ἐν μέσῳ τοῦ πικροῦ καταδιωγμῶν τῶν Ὀθωμανῶν ἀφ' ἐνός, καὶ τῶν ἐπὶ πικροτέρων ὕβρεων τῶν Λατίνων ἀφ' ἑτέρου, ὁ Ἑλληνικὸς κληρὸς ἀνδρείως περιέβαλε τὴν ὀχρὰν καὶ ἐτοιμόδοστον λαμπάδα τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ του, ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ἐκείνης νυκτός, ἥτις προηγήθη τῆς τελευταίας ἐφόδου τῶν Τούρκων, ὅτε ὁ τελευταῖος τῶν Καيسάρων (1) εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγ. Σοφίας, τῆς μετ' οὐ πολλὰς ὥρας μεταβληθείσης εἰς τζαμεῖον, καὶ ἐκεῖ εὐσεβῶς μετέλαβεν, ἐν δάκρυσι καὶ προσευχαίς, τῶν ἀχράντων μυστηρίων, μετὰ τῆς ἀξιωματικῆς ἐκείνης αὐγῆς (2) καθ' ἣν ὁ φιλοθενὴς τῶν Πατρῶν Ἐπίσκοπος Γερμανός, ὁ Ματαθίας τῆς Ἑλλάδος, ὤψωσε τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐν μέσῳ ἀμοιβαίων περιπτύξεων καὶ τῶν χαρμοσύνων ἐκφωνήσεων, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες ἐτησίως ἐορτάζουσι τὴν τοῦ Σωτῆρος Ἀνάστασιν, ἐκράξεν εἰς τὰ ὄπλα τοὺς ὁμογενεῖς του κατὰ τῶν ὁμῶν ἐχθρῶν τῆς φυλῆς καὶ τῆς θρησκείας των, τῶν λεηλατούντων τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν, τῶν ἀτιμαζόντων τὰς συζύγους καὶ θυγατέρας των, ἡγεῖρεν αὐτοὺς, ἐνὶ λόγῳ, ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ὑπὲρ παντός, ὅτι ἠγάπων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἡλπίζον ἐν τῷ μέλλοντι.

Οὐδεμία τῶν ἐν Ἰθάκῃ Ἐκκλησιῶν εἶναι ἀξιοπαρατήρητος δι' ἀρχιτεκτονικὴν λαμπρότητα ἢ πολῦτιμον εὐτρεπισμόν. Ἀλλὰ πολυάριθμα εἶναι τὰ παρεκκλήσια εἰς ταύτην οὐχ ἥττον ἢ εἰς τὰς πλησίον νήσους καὶ ἐπ' ἀληθείας εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Συνεχῶς δὲ περιστοιχίζονται ὑπὸ μικρῶν δασῶν πολυετῶν φηγῶν ἐνθυμιζόντων τοὺς φηγούς τοῦ ναοῦ τῆς Δωδώνης. Δάση τοιούτων δένδρων πολλὰ ὑπάρχουσι κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν ἱδρύται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

(1) Ὁρ. Γεώργιος Κεφ. 68. Ἡ ἄλσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453.

(2) Τῆς 6 Ἀπριλίου 1821. Ὁρ. Γεώργιος Ἱστορίαν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως. Α' 2.

Ἑκκλησίᾳ, συνεχῶς ἀκοδομημένη κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐθνικοῦ ναοῦ. Καὶ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα, ἡ ἐξοχὴ πολὺ ζωογονεῖται ὑπὸ τοῦ ἀειθαλοῦς τῶν δασῶν τούτων, κατὰ δὲ τὸ θέρος, αἱ ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπόσκιον καὶ ψυχρὰ κρῖναι εἶναι πολὺ εὐάρεστοι διὸ καὶ συγνάζουσι τοὺς τόπους τούτους πρὸς διασκέδασιν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ χωρίων κατὰ τὰς ἐπετείας ἐορτὰς τῶν ἐπωνύμων ἀγίων· καὶ πιθανῶς πολλὰ τῶν τότε τελουμένων, ἐκτὸς τοῦ πυρρῦχου χοροῦ, διεσώθησαν κατὰ παράδοσιν ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν χρόνων. Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἀρχαίων λαῶν, πρὶν ἢ ἐγερθῶσι χειρὸς ἀπὸ τοῦ ναοῦ, εὐγενές τι δένδρον ἐνέπεισε θρησκευτικὸν σέβας, καὶ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν Θεότητα (1). Καὶ θάμνοι ἀκολούθως ἐφυτεύοντο ὡς δείγματα ἱερῶν τόπων. α. Οὕτως, ὁ Ἀβραάμ ἐφύτευσε ἀρουραν ἐπὶ τῇ φρέντι τοῦ ὅρκου, καὶ ἐπεκέκλητο ἐκεῖ τὸ ὄνομα Κυρίου, Θεὸς αἰώνιος (2). Τοιαῦτα εἶναι ἐπίσης καὶ ἱερὰ δένδρα τῶν Δρυϊδῶν τοιαῦτα αἰ *Ἰγυδαίσε. l* ἢ ἱερὰ δένδρα, ὑπὸ τὰ ὁ ποῖα ἐκάθισαν οἱ θεοποιηθέντες δώδεκα κριταὶ τῶν Νορθήγιων καὶ τοιαύτη ἐπίσης ἡ περίφημος δρυς τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Γουερνικῆς, «*Religione patrum longos servata per annos*», ὑπὸ τοὺς εὐμεγέθεις κλώνους τῆς ὁποίας, βρωθδεῖς ἕνεκα τῆς ἡλικίας καὶ ἀποπεφυλισμένους εἰς τὰ ἄκρα διὰ τὴν ἀρχαιότητα, συνήθιζον νὰ κάθωνται οἱ τῶν Βάσκων Γερουσιαστικαὶ καὶ τῶν δένδρων καὶ δασῶν πολὺ ἐπέζησαν εἰς τὴν ἔγερσιν ναῶν καὶ ἐκκλησιῶν. Τοῦτο ἰδίως συνέβη ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα ἕκαστος ἰδιοκτῆτης θεωρεῖ καθήκον του νὰ ἐγείρῃ τόπον λατρείας ἐπὶ τῆς ἰδίας γῆς, ὅσῳ καὶ ἂν ᾖ περιωρισμένη. Τὰ μικρὰ καὶ κομψὰ ταῦτα προσκυνητήρια, κεκρυμμένα ὑπὸ πυκνῶν πίνων καὶ ἐλαίων, στεφανοῦνται τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτέρων λόφων, ἢ ἀναφανίσματα ἐν τῇ στενῇ σπηλαίου τινός κατὰ τοὺς ὀρεινοὺς τόπους. συγνάζουσι πλῆττον τὴν ὄρασιν μας καθὼς ἔχοντα ἐκ τῆς γαριέρας βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἐκ τοῦ πλοῦτος καὶ ζωηροῦ χρωματισμοῦ, ὃν ἕνεκα τῆς ἀρχαιότητος περιβάλλεται τὸ ψυχρὸν μάρμαρον, γραφικώτατον χαρακτήρα. Κυρίως αὐτὰ ἐνθα ἡ φύσις εἶναι μᾶλλον ἀγρία καὶ καταπληκτικὴ, ἢ δυνάττω τις σχεδὸν νὰ φαντασθῇ, ὅτι μέγας τις ἀ-

(1) Π. β. Φ. σ. Ἰστορ. IB. 4.

(2) Γενεσ. ΚΑ'. 33. Ὁ α' ὡς ἴσως Ἰσοῦα ΚΑ 26 καὶ πολὺ ἀριθμὸς ἄλλοι χωρὶ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς Ἰστορίας καὶ ποιήσεως.

(3) Οἱ Φέρδου Ἰσπανία σελ. 939 (ἀ ἐκδοσίς). Οἱ Ἑλλῆνες εἰσβαλόντες ἀπ' αὐτῶν ἐνεφύτευσαν ψευδῆ δένδρα ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ παρασκευάσαντες τὴν λαμπρότητα ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, ἀπὸ τῶν δρυὶν τῶν ἐλαίων Βάσκων, ὅταν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀρχαίων ἐν ἔτει 1334 (Ὁρα Μαρτίνα ΙΣΤ', 31.), ὑπὸ τὴν αὐτὴν σκιάν τῆς ὁποίας ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἑλισάβετ ὤμωσαν ἐν ἔτει 1476 νὰ διατηρῶνται τὰς ἐγγωρίους τῶν Βάσκων ἐξελθούσας. *fueros*, ὅπερ ὁ ἔγκριτος αὐτῶν Κάρλος ὁ Ε' ἀγενίωσε τῷ 1482.

γίος ἐν τοῖς ἀπωτάτοις χρόνοις, πῶρεύμενος προσκυνητῆς ἐπὶ τὴν ὠραίαν ταύτην γῆν, καὶ θεωρῶν κατὰ πόσον, ἡ ἐρασιμότης αὐτῆς καταγγέλλει τὴν δόξαν τοῦ ποιητοῦ τῆς, ἡγεῖται ἐπ' ἐκείνης περιωπῆς τῆς τερπνῆς χώρας ἡσυχαστήριον πρὸς εὐγνώμονα καὶ εὐσεβῆ αὐτοῦ λατρεῖν. Καὶ τὴν σήμερον οὐχ' ἦττον εἶναι σιωπηλοὶ μάρτυρες τῆς ἀπλοϊκῆς εὐσεβείας τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν, θεωρούντων ἱερὴν αὐτῶν καθήκον νὰ διατηρῶσι τὴν ἀργυρᾶν κανδήλαν ἀκοίμητον ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου καὶ μολοντί μεγάλη ἐνίοτε εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς πλησιεστέρως κώμης ἀπόστασις, εὐρίσκειται τις οὐδέποτε παραλείπων νὰ ἀπερχῆται εἰς τὸν ἱερὸν τόπον πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ κοινομένου ἐλαίου. Οὐδὲν τόσον συγκινητικόν, ὅσον, περιφερόμενος εἰς τὰς πλέον ἀγρίας καὶ κατερημωμένας ἐξοχὰς, ν' ἀπαντᾷ τις αἰφνιδίως τὰς μονήρεις ταύτας ἐκκλησίας, καὶ νὰ εὐρίσκῃ τὸν λύχνον λάμποντα σταθερῶς ἐν αὐταῖς, ὡς εἰ ἄγγελός τις διερχόμενος, εἶχεν ἀνάψει αὐτὸν διὰ τὴν μυστικὴν αὐτοῦ λατρεῖν.

Εἰς τέσσαρα διαμερίσματα διαιρεῖται ἡ Ἰθάκη, *Βαθὺ, Ἀετὼν, Ἀρωγὴν καὶ Ἐξωγὴν* ἐπονομαζόμενα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ μεσημβρινῇ, τὸ δὲ ἔσχατον ἐν τῇ ἀρκτικῇ ἄκρᾳ τῆς νήσου, ἔχουσιν ἐκάτερον εὐφορον πεδιάδα· ἀλλὰ τὰ πετρώδη ὄρη τῶν δύο διαμέσεων δὲν ἐπιτρέπουσιν, εἰμὴ μικρὰν καλλιέργειαν. Κύριον ἀντικείμενον τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἰθάκης εἶναι ἡ σταρῖς, ἣν παράγουσιν ἡ τε Ζάκυνθος καὶ Κεφαλληνία, καὶ ὅλα τὰ ἀρκτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ Κορίνθου μέχρι Πατρῶν. «*Καθημερινῶς παρκαλοῦμεν τὸν Θεόν*», ἔλεγεν Ἰόνιος κυρία πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς παρούσης διατριβῆς, «*νὰ διατηρήσωσιν οἱ Ἀγγλοὶ τὴν κλίμααν τῶν πρὸς τὰ πλουμπούδη*», διότι ἄλλως ἢ «*σιν τῶν πρὸς τὰ πλουμπούδη*», διότι ἄλλως ἢ «*θέλομεν ἐπ' ἀληθείας ἀφανισθῇ*». Ἐξάγεται πρὸς ἑστὶ μικρὸν ποσὸν ἐλαίου καὶ οἴνου, καὶ οὗτος θεωρεῖται ὡς ὁ καλλήτερος τῶν Ἰονίων νήσων. Δὲν συνηθίζουσι δὲ νὰ ἀναμειγνύωσιν εἰς αὐτὸν ῥατίνην, ὡς γίνεται ἐν τῇ στερεῇ Ἑλλάδι σήμερον ὡς ἄλλοτε (1), ἐξ οὗ, κατὰ Πλούταρχον (2), καὶ ἡ εἰς τὸν Διόνυσον ἀφιέρωσις τοῦ ἐκ πίττης στέμματος δι' οὗ ὁ θύρτος αὐτοῦ ἐτυλίσσεται. Καὶ ὁ μὲν κινῶς οἶνος, ὅταν ἐπιμελῶς κατασκευασθῇ, καὶ ᾖ ἀρκετὰ πεπικασμένος, ὑπερέχει τοῦ καλλήτερου τῆς Μαρσαλάς, καὶ σχεδὸν προσεγγίζει εἰς τὸν τῆς Μαδέρας· ὁ δὲ αἶθος εἶναι πολὺ φορὸς, καὶ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν γεῦσιν μετὰ τὴν τῆς μεταξὺ Πάρου καὶ Κίλάρης. Τὰ δημητριακὰ προϊόντα μόνον ἐπαρκούσιν εἰς τὴν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἀνάλωσιν, καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο παράγεται διὰ πολλῆς καὶ ἐπιπύνου καλλιέργειας. Ἀλλ' οἱ ἐγκάτοικοι δύνανται νὰ ἀναπληρῶσωσιν ἐξωθεν τὸ ἐλλεῖπον, ἐν μέρει μὲν διὰ τοῦ ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος κέρδους, πολλῶ δὲ

(1) Τὸ μέγμα τοῦτο συνέτεινεν, ὡς λέγουσιν, εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ῥυτιδίου καὶ προσετι παρῆσαν εἰς αὐτὸ λατρικὰς ιδιότητας. Πλίν. ΚΓ.

(2) Συμπλ. Ε, 3, 4.

μᾶλλον διὰ τῆς περὶ τὴν ναυπηγίαν δραστηριότητος αὐτῶν, ἥτις ἀποτελεῖ τόσον ἀξιοσημείωτον χαρακτήρα τοῦ μικροῦ τούτου λαοῦ.

Ἡ θέσις τῆς νέας πρωτεύουσας τῆς Ἰθάκης διεγείρει σχεδὸν πάντοτε θαυμασμόν. Τὸ *Βαθὺ* περιέχει 2,500 κατοίκους περίπου, καὶ ἐκτείνεται διὰ τινος στενῆς γραμμῆς λευκῶν οἰκῶν περὶ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν, τοῦ ἡμικυκλοειδοῦς λιμένος Βαθέως, ἐξ οὗ καὶ ἐπονομάζεται (1). Μεγάλα πλοῖα δύνανται νὰ προσορμισθῶσιν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ παρὰ τὰς οἰκίας τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῶν (2). Τὴ δὲ κάλλος τῆς σκηνῆς αὐξάνεται ἐκ τινος ἐν μέσῳ τοῦ λιμένος νησιδίου, οἰκοδομημάτων ἐστεμμένων, καὶ ἐκ διαφόρων μεμονωμένων οἰκίδων διεσπαρμένων εἰς τὰ ἄνωθεν τῆς πόλεως ἀνυψούμενα ὄρη, καὶ περικυκλωμένων ὑπὸ δένδρων καὶ περιβολίων. Οὐδὲ θέλω ποτὲ λησμονῆσαι ὠραίαν τινὰ ἐσπέραν ἑλληνικοῦ ἔαρος, ὅτε κατὰ πρῶτον εἶδον τὴν θαλακκίαν ἐκείνην σκηνήν. Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε δύσει ὅπισθεν τῶν ἀκρωρείων τοῦ Νηρίτου, καὶ ἡ πανσέληνος ἀνατέλλουσαι ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀκαρνανίας, συνέτεινε τὸ βραχὺ δειλινὸν τῶν μεσημβρινῶν τόπων διὰ πλημμυρίζοντος ἀργυροῦ ἀκτινοβολισμοῦ. Οἱ λόφοι, τὰ δένδρα, αἱ οἰκίαι καὶ τὰ ὕδατα περιηγάζοντο ὡς ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἀπὸ διαλάμπων ἐκ τῶν περιπτώμενων λαμπυρίδων, εὐωδίαζεν ἀφ' ὅθως ἀπὸ τῶν ἡνθισμένων πορτοκαλλέων.

Τὸ *Βαθὺ* φαίνεται παρὰδόξως πῶς ἀποκεχωρισμένον ἕνεκα τῶν πανταχόθεν ἐφισταμένων ὀρέων. Δὲν ἔχει τὴν θέαν τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, διότι ὁ μικρὸς κόλπος ἐπ' οὗ ἐγείρεται, εἶναι μία εἰσοχὴ τοῦ εὐρέος καὶ βαθέως λιμένος, ὅστις διακλαδόμενος εἰς πορθμούς καὶ ὄρους προστατευόμενος ὑπὸ ὑψηλῶν λόφων καὶ προεχόντων ὀρέων, καὶ διατρέχων τῶν ποντίνων τὴν καρδίαν τῆς νήσου, διαιρεῖ αὐτὴν εἰς δύο μέρη σχεδὸν ἴσα, διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ συναπτόμενα. Κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ μεγάλου τούτου κόλπου ἐπιχώριος παράδοσις ἐνδεικνύει ἐν τινι μικρῷ ὄρμῳ τὸν λιμένα τοῦ φόρκου (3), καὶ ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἐπὶ τοῦ ἐφισταμένου ὄρους τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, τὸ σπήλαιον τῶν Νυμφῶν, ἐν ᾗ καὶ μωμένον κατέθεσαν τὸν Ὀδυσσεὺς οἱ Φαίakes (4). Ἡ μόνη εἰς τὸ ἄντρον τοῦτο εἰσοδος εἶναι στενὴ τις ὁπὴ πρὸς τὸ ἀρκατοδυτικὸν μέρος, δι' ἧς ἀμυδρὸν φῶς δύνανται νὰ εἰσέλθῃ. Πρὸς δὲ τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην ὑπάρχει φυσικὸν ἀνοιγμα, ἀλλὰ τοῖς θεοῖς

(1) Ὁρα Μάρ. Ἡμερολόγιον Περικλῆς. ἐν Ἑλλάδι. Κεφ. Δ.

(2) Ὁδ. σ. Ν, 400. Ἐνταῦθα δὲ τ' ἀνευ δεσμοῦ μένουσι Νῆες εὐσεμ. i. ὅς ἐν ὄρμ. u. μέτρον ἔχοντα.

Τὸν λιμένα τῆς Ἰθάκης ὀνομάζει ὁ Ὀμηρὸς π. ο. λ. u. β. v. 0. ἢ Ὁδ. σ. II, 324.

(3) Τὴν σήμερον ὑπὸ τῶν Ἰθακῶν δὲ ξ. i. ἀ. ὀνομαζόμενον ἵσως διότι καίται ἐκ δ. ξ. i. α. τῷ εἰσπλέοντι εἰς αὐτὴν.

(4) Ὁδ. σ. Ν, 416.

βατὸν μᾶλλον ἢ τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ ἐσωτερικὸς θόλος διαφωτίζεται δι' ἀσθενῶν λάμπων κυανοῦ φωτός, καὶ ἐξ αὐτοῦ κρέμονται σταλακτῖται διατεινόμενοι ἐν εἴδει τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καλουμένου λιθίνου ἱστοῦ, καὶ ἐνταῦθα δύνανται τις νὰ φαντασθῇ ὅτι αἱ Νύμφαι ἐξύφαινον τὸν αἰγιαλόχρουν ἱστὸν αὐτῶν. Διὰ τὴν πιθανῶς τοὺς τόπους τούτους αἰνιττεται ὁ Ὀμηρὸς· καὶ ἐπ' ἀληθείας τοῦτο μόνον τὸ μέρος ἀκριβῶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ διδόμενα τοῦ ποιητοῦ. α. διότι παρέχει κεκρυμμένην καὶ τραχεῖαν ὁδὸν ἀναμέσων δένδρων καὶ λόφων (1) ἀγούσαν πρὸς τὴν διαμονὴν τοῦ Εὐμαίου ἐν τῇ πλησιεστέρᾳ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄκρᾳ τῆς νήσου (2). β. διότι εἶναι κατ' εὐθείαν ἀπέναντι τοῦ Νηρίτου, καὶ ἀντιστοιχεῖ ἀκριβέστατα πρὸς τὸν λόγον τῆς μετῆμφοις Παλλάδος, ὅταν, ἵνα ἀποδείξῃ τῷ Ὀδυσσεῖ, ὅτι εἶναι ἐν Ἰθάκῃ, ἐνδεικνύει αὐτῷ τὸ ὄρος (3). Δύνανται δὲ προσετι νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὁ Ἀγγλος Τοποτηρητὴς τοῦ Ἀρμостоῦ, ὁ νέος τῆς Ἰθάκης βασιλεὺς, ἐφθασε τὸν χειμῶνα τοῦ 1849 — 50 ἐντὸς μιᾶς μόνης ἡμέρας ἀπὸ Ἰθάκης εἰς Κέρκυραν διὰ τινος τῶν ἀκτοπλόων τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς ναυτιλίας, πολὺ ὁμοιάζουσι (4) τὰς ἀρχαίας τριήρεις· ὥστε οὐδὲν παράδοξον ἐάν ὁ προκατόχος αὐτοῦ Ὀδυσσεὺς συνεπλήρωσεν ἐντὸς μιᾶς νυκτός (5), καὶ μάλιστα τῇ βοηθείᾳ τῆς Παλλάδος, τὸν ἀπὸ Κερκύρας εἰς Ἰθάκην διάπλουν.

Ἐλαβον ἄχρι τοῦδε ὡς δεδομένον, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ Ἰθάκη, ἣν αἰνιττεται ὁ Ὀμηρὸς. Τοῦ γεγονότος τούτου προφανῆ ἔχομεν μαρτυρίαν ἐκ τῆς σχετικῆς αὐτῆς θέσεως πρὸς τὴν Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Λευκάδα καὶ τὴν παρκακείμενην στερεάν Ἑλλάδα, καθὼς ἐπίσης, ἅμα ῥίψωμεν ἐν βλέμμι ἐπὶ τοῦ ἐν Ἰλιάδι καταλόγου τῶν πλοίων, ἢ ἐπὶ τῆς παρὰ Οὐργιλίῳ γραφικώτατης ἐκθέσεως τῶν περίεργων (6). Ἀσπουμένως δὲ ἀποδείξεις ἐξάγονται ἐκ πολλῶν τῆς Ὀδυσσεϊκῆς χωρίων καὶ

(1) Αὐτὰρ ὁ ἐκ λιμένος προσεὶς τρηχεῖαν ἀκροπὴν Χῶρον ἀν' ὀλίγηνα δι' ἄκρας. Ὀδυσ. Ε, 4.

(2) Αὐτὰρ ἐπὶ τὴν πρῶτην ἀκτὴν Ἰθάκης ἀφίκηται. Ὀδυσ. Ο, 36. Σημειώτεον δὲ ὅτι ὁ Τηλέμαχος ἐπανήρχετο ἐκ Πελοποννήσου.

(3) Φόρκου μὲν ὄρμ. ἐστὶ λιμὴν ἀλίου γέραντος. Τοῦτο δὲ Νηρίων ἐστὶν ὄρος κατακείμενον ὑπὸ τῆς Ὀδυσ. Ν, 345. Ὁ πρὸς τὰ ἄλλα ὑπὲρ τῆς εἰκασίας ταύτης ἐπισημαίνεται ὅτι Λευκίη Παρὴν, ἐν τῇ Δελ. Ἑλλάδι. Κεφ. ΚΒ. καὶ Μ. p. Ἡμερολόγ. Κεφ. ε.

(4) Ὁρα Παράρτημα Δ.

(5) Ὁδ. σ. Ν, 81. Ἡ ἀπόστασις εἶναι μικροτέρα τῶν ἐκ τῶν μιλίων.

(6) *Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthus, Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua saxa. Effugimus scopulos Ithacae, Laertia regna, Et terram altricem savi exocrematur Ulyssis. Mox ex Leucate nimbose cacumina montis, Et formidatus qualis aperitur Apollo. Αἰνῆϊδ. Γ', 270.*

ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ χαρακτῆρος τῆς νήσου. Πρὸς πάντα δὲ σκεπτικὸν ἤθελον εἶπει, ὡς πρὸς τὸν Ὀδυσσεὺς ἡ Ἀθήνη.

Ἄλλ' ἄγε τοι δείξω Ἰθάκης ἔδος, ὅρα πεποι-
θῆς (1).

Λίαν γοητευτικὸν εἶναι νὰ μεταφερῶμεθα τοιου-
τοτρόπως εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὰς Ὀμηρικὰς
περιγραφὰς καὶ χαρακτῆρας, καὶ νὰ ἀναγινώσκω-
μεν διὰ τῶν ιδίων ὀφθαλμῶν τὸ πρωτότυπον, οὗ
τὸ ποίημα αὐτοῦ εἶναι μεταγραφὴ. Δύναται τις νὰ
εἰκάσῃ, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς Ὀδυσσεύς πραγματι-
κῶς ἐγνώριζε τὴν Ἰθάκην ἐκ τῆς κυρίας ιδέας καὶ
τῆς ἡθικῆς τοῦ ποιήματος, ἰδίως δὲ ἐκ τοῦ πρὸς
τὸν τόπον σφοδρῶς ἔρωτος, ὃν πάντες οἱ κατὰ γῆν
καὶ θάλασσαν κίνδυνον καὶ πᾶσαι τῶν ὠραίων νή-
σων αἱ γοητεῖαι δὲν ἰσχύουσι νὰ ἐκρίψωσιν ἐκ τοῦ
στήθους τοῦ ἥρωος του. Ἀδύνατον νὰ ἀμφισβῆται
τις, ὅτι διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου περιῆλθεν ὁ
ποιητὴς· καὶ εἶναι ποτὲ πιθανόν, ὅτι μακροῦ ποιή-
ματος τὴν σκηνὴν ἤθελεν ὑποθέσει ἐν τόπῳ, ὃν
οὐδέποτε ἐπεσκέφθη, τοῦτον προτιμῶν ἄλλου καλῶς
γνωστοῦ πρὸς αὐτόν; τί δὲ ὑπάρχει ἐν Ἰθάκῃ, ἥ-
τις δὲν εἶναι ἡ βραχὺς καὶ ἄγονος βράχος, δικαιο-
λογοῦν τοιαύτην προτίμησιν; προσέτι οὐδεὶς δύ-
νεται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς περιγραφῆς τῆς Φαια-
κίας ἢ τῆς χώρας τῶν Κυκλάδων καὶ Λατοφάγων
εἰς τὴν τῆς Ἰθάκης, χωρὶς νὰ συναισθανθῇ, ὅτι
ἀνταλλάσσει τὴν χώραν τῶν ὀνείρων πρὸς τὸν πραγ-
ματικὸν καὶ πραγματικὸν βίον. Καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη
ἔλαβε πάντως ἀρχὴν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ
καὶ οὐχὶ εἰς τὸ τῶν ἀκροατῶν ἢ ἀναγνώστῶν αὐ-
τοῦ. Πρὸς τὴν Ἰθάκην τόσον ἦτο ἐξωκειωμένος,
ὥστε δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ περιγράφῃ κατὰ φαν-
τασίαν τοὺς κυρίους χαρακτῆρας τῆς ἀγροτικῆς αὐτῆς
φύσεως.

Παρά ποιητοῦ δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ προσ-

(1) Ὀδυσ. Ν, 344. Τὰ ἐναντία ἐπιχειρήματα συλλέγει
καὶ κατατάσσει ὁ καθηγητὴς Völcker ἐν τῇ Ὀμηρικῇ
Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπιτυχῶς ἀνεσκευάσθησαν ἐν
τῇ φυλλάδιᾳ ὑπὸ τοῦ Rühle von Lilienstern, Ueber das
Homericische Ithaca. Ἡ δὲ συμπάθεια μεθ' ἧς ὁ Ὀ-
μηρος προφανῶς ἐνδιατρίβει εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἰθάκης
παρέσχευεν ἀφορμὴν εἰς τὴν παράδοσιν, ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῇ
νῆσῳ ταύτῃ, καὶ ἐπομένως βλέπομεν αὐτὴν ἀριθμουμένην
μεταξὺ τῶν ἑπτὰ πόλεων αἵτινες ἡμεροσθέντων τὴν τιμὴν τῶν
γενεθλίων του

Ἐπτα πόλεις μάρναντο σοφὴν διὰ ῥίξαν Ὀμήρου,
Σιύρνα, Χίος, Κολοφῶν, Ἰθάκη, Πύλος, Ἀργος,
Ἀθήναι.

Ἄλλ' ὁ βιογράφος αὐτοῦ ἀποδίδει τὴν ἐντελὴ ὑπὸ τοῦ ποιη-
τοῦ γνῶσιν τῆς νήσου εἰς τὴν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτοῦ
ἐκείσε διαμονὴν του ἐνεκεν ὀνείρας νόσου τῶν ὀφθαλμῶν,
ὅτε λέγεται ὅτι περιεποιήθη αὐτὸν φιλοφρόνως ὁ Μέντωρ, εἰς
τῶν κυριωτέρων ἐγκαταλείπων εἰς ὃν ἀπέδωκε τοσοῦτον ἐξο-
χὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ

(Βίος Ὀμήρ. 7.) Πρὸς Μῆρ, Τμ. Α. σελ. 64.

μείνωμεν αὐστηρὰν ἀκρίβειαν ἀγορεύοντος, ἀλλὰ τὸ
νὰ διίσχυρίζωμεθα, ὅτι ὁ Ὀμηρος δὲν ἐγνώριζε κα-
λῶς τὴν Ἰθάκην, διότι εἰς τὴν δὴ ὑπερκριτικὸν σχο-
λιασται δύνανται νὰ εὗρωσι δυσκολίαν τινὰ εἰς τὴν
ἐπὶ τοῦ κλασικοῦ αὐτῶν Ἀτλαντος κατὰ τὰς τῶν
χωρῶν του, τοῦτο εἶναι ὅλως παράλογον. Πρὸς τοῦ-
τοις πολλὰ ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ νῆσῳ νομίσματα,
τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ γραφικὰ βιβλία τῆς ἀρχαιότη-
τος, ἔχοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀδυσσεύς πεισορό-
ρον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἸΘΑΚΩΝ, ὅπισθεν δὲ γέ-
ροντα ἐν γένει ἀλέκτορα, ἐμβλημα τῆς ἀγρυπνίας
τοῦ ἥρωος, τὴν Παλλάδα, προστάτιδα αὐτοῦ θεό-
τητα, ἢ τὸν πιστὸν αὐτοῦ κύνα Ἀργον. Περιπλέον
οἱ κάτοικοι αὐτῆς οὐδέποτε ἔπαυσαν ἀποδίδοντες
τῇ ἰδίᾳ νῆσῳ τὸ κλασικὸν αὐτῆς ὄνομα Ἰθάκη (1).
καὶ ἕκαστος χωρικός εἶναι ὅλως ἐξωκειωμένος πρὸς
τὸ ὄνομα τοῦ Ὀδυσσεύς, ὃν θεωρεῖ ὡς τὸν ἥρωα τῆς
πατρίδος του.

Τρία μέρη εἶναι ἐν Ἰθάκῃ ἄξια τῆς ἐπισκέψεως τοῦ
περιηγητοῦ· α. τὸ λεγόμενον Παλαιόκαστρον τοῦ
Ὀδυσσεύς, β. ἡ κρήνη Ἀρεθούσα, καὶ γ. τὸ ἐπο-
νομαζόμενον Σχολεῖον τοῦ Ὀμήρου.

α. Εἰς τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βρα-
χίδους ὄρους Ἰετοῦ, ἐγειρομένου εἰς ὕψος χιλίων
ποδῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ τοῦ
συνάπτοντος τὰς δύο διαιρέσεις τῆς νήσου, κεῖνται
τὰ ἀρχαῖα εἰσέπια τὰ ὀνομαζόμενα ὑπὸ τῶν Ἰθα-
κησίων τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ Ὀδυσσεύς. Μεταξὺ
τῶν πυκνῶν βλάτων, αἵτινες καλύπτουσι τὰς πλευ-
ρὰς τοῦ ὄρους, δύνανται νὰ διακριθῶσι διάφοροι
γραμμαι περιτειχισμάτων, μαρτυροῦσαι τὴν ἀπω-
τάτην αὐτῶν ἀρχαιότητα διὰ τῆς ἀκατεργάστου συ-
στάσεως τῶν ὀγκωδῶν λίθων ἐξ ὧν σχηματίζον-
ται. Ὁμοιάζουσι δὲ τὰ τεῖχη τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς
Τίρυνθος καὶ παρέχουσι δαίγμα τῆς λεγομένης Κυ-
κλωπεῖου Ἀρχιτεκτονικῆς (2). Ἡ θέσις διαφόρων
πυλῶν εὐκρινῶς ἐκδηλοῦται, καὶ ὑπάρχουσιν εἰσέτι
λείψαντα δύο εὐρέων ὑπογείων φρεάτων, καὶ τινα
δαίγματα πυργῶ. Οὐδεμία σχεδὸν ἀμφισβηλία ὅτι οὗ-
τος εἶναι ὁ τόπος ὃν αἰνίττεται ὁ Κικέρων ἐπαινῶν
τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Ὀδυσσεύς, ὅστις τὴν μικρὰν
ἐκείνην Ἰθάκην, ὡς φωλεὰν ἐπὶ τραχυάτων βρά-
χων προσπεπηγμένην, ὁ σοφώτατος ἐκείνος ἀνὴρ
προετίμησε τῆς ἀθανασίας (3). Καὶ αὐτὸ τοῦ Ἄε-
τοῦ τὸ ὄνομα ἀνακαλεῖ τὴν ἀξιοπαρατήρητον ἐκεί-
νην σκηνὴν τῆς Ὀδυσσεύς (4) καθ' ἣν διαρκούσης
τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ συζητήσεως, ὁ Ζεὺς ὑψόθεν ἐκ

(1) Τὸ εὐφώνιον ἸΘΑΚΗΣΙΟΣ, ὅπερ μεταχειρίζεται ὁ
Ὀμηρος, ὑπῆρξε πάντοτε ἐν χρῆσει ὡς ἐπίσης τὸ ἸΘΑ-
ΚΟΣ (Θ: α κ δ ε) ὁ μεταχειρίζεται ὁ Εὐριπίδης, Κύκλ. 403
Ἰθακὸς Ὀδυσσεὺς γῆς Κεφαλλήνων ἀναξ.

(2) Ὁρα Παράρτημα Β'.

(3) Κικέρ. De Oratore, Δ', 44 ut Ithacam illam, in
aserrimis saxi tamquam nidulum affixam, sapientissimus
vir immortalitati anteponebat.

(4) Ὀδυσ. Β, 446.

κορυφῆς ὄρεος αἰφνης δύο ἀετοὺς προέηκε πέτε-
σθαι, οἵτινες περιίπταντο δι' ἀπαισιῶν πτημάτων
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐκπεπληγμένου πλήθους (1).
Ἐὰν ἐλλείπωσιν οὐσιωδέστεραι ἀποδείξεις, τοιαῦ-
ται μηδαμινὰ συμπτώσεις θέλουσιν ἐπιφέρει, εἰ μὴ
οὐδὲν ἕτερον, ἰσχυρὰν τοῦλάχιστον εἰκασίαν, ὅτι
ἡ Ἰθάκη τοῦ Ὀμήρου ἦτο πλέον τι ἢ πλάσμα τῆς
φαντασίας, ὡς τινες ὑπέθεσαν· διότι εἰ καὶ τὸ σύ-
νολον μύθου τινὸς δύναται τις εὐκόλως νὰ φαντα-
σθῇ, ὅμως ἡ κατάλληλος ἐφαρμογὴ μικρῶν περι-
στατικῶν εἰς μακρὸν καὶ ἐπεξεργασμένον ψεῦδος
εἶναι δεινὸν καὶ τολμηρότατον ἐπιχείρημα.

Ἡ ἀπὸ τοῦ παλαιόκαστρον τοῦ Ὀδυσσεύς θέα
εἶναι λίαν θελκτικὴ καὶ μεγαλοπρεπής. Ἀφ' ἐνὸς
μὲν ἔχεις ὑπ' ὅψιν τὸ ἐλικοειδὲς στενὸν τὸ ἀποχω-
ρίζον τὴν Ἰθάκην τῆς Κεφαλληνίας, ἧς τὰ τραχέα
ὄρη ἐγείρονται ἀποτόμως ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς
ἀπόστασιν δέκα περίπου μιλίων δύναται σαφῶς νὰ
διακρίνῃς τὰ εἰσέπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου, ἐξ
ἧς ἦλθον εἴκοσι τέσσαρες μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης
(2), καὶ ἥτις ἐν ἔτει 189 π. Χ. ὑπέστη ἐπὶ τέσ-
σαρες μῆνας τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πολιορκίαν (3).
Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ μέγας λιμὴν τῆς Ἰθάκης, μὲ ὅλους
τοὺς βράχους καὶ ὄρους του, καίται ἀμέσως ὑπὸ
τοῦς πόδας σου, οὗ τὰ ὕδατα ὑπογελοῦσι μὲ τὸ ἀ-
νήριθμον ἐκεῖνο γέλασμα (4), τοῦ ὁποῦ τὴν γλυ-
κύτητα οὐδόλως δύναται νὰ συναισθανθῇ ὁ μὴ ἰδὼν
μεσημβρινὴν θάλασσαν ὑπὸ μεσημβρινὸν ἥλιον δια-
λάμπουσιν. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸ ὄμμα περι-
πλανᾶται ἐπὶ συμπλεγμάτων περικαλλῶν νησιδίων
μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Ἀκρνανίας, ἅτινα ὡς κύ-
ματα θυελλώδους ὤκεανου ἐπ' ἀλλήλων ἐπισωρεύ-
ονται· πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὁ ὀρίζων κλείεται ὑπὸ
τῶν ὑψηλῶν ἀκρωρείων τῆς Πελοποννήσου, χιονο-
σκεπὸν τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους, καὶ ὑπὸ τῶν ἡλια-
κῶν ἀκτίνων περιαιγάζομένων· καὶ πρὸς ἀρκτον ἡ
Λευκὰς λήγει εἰς τὸ ἀπότομον καὶ λευκὸν ἀκρω-
τήριον, ἄλγισα Σαφροῦς ἐπονομαζόμενον, τὸ τοσοῦ-
τον παρὰ τῶν ἀρχαίων ὑμνηθὲν ὡς τὸ ἔσχατον
τοῦ ἀτυχοῦς ἔρωτος καταφύγιον. Παρὰ τὰ εὐρέα
θέμεθλα, οὐδὲν ἕτερον ἀπομένει τοῦ ἐπὶ τῆς ἐσχά-
της τοῦ ἀκρωτηρίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἀλλὰ μι-
κρὸν μοναστήριον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Νικολάου,
τοῦ προστάτου τῶν θαλασσοπορούντων, ἵσταται ἐν

(1) Πρῶτος ὁ συνταγματάρχης Μῆρ ἐπέστησε τὴν προσο-
χὴν του ἐπὶ τῶν ἀξιοπαρατηρήτων τούτων χωρίων. Οὗτος
δὲ ἐπίσης μετὰ πολλῆς ὀξυνοίας παρατήρησεν ὅτι τὸ ἀπλοῦν
γεγονὸς ὅτι ὑπάρχει λιμὴν ἀμφοτέρωθεν τοῦ ἰσθμοῦ
ἐφ' οὗ ἴδρυται τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ Ὀδυσσεύς ἀρκεῖ πρὸς
ἀνασκευὴν τῶν ἐπιφερομένων ἐπιχειρημάτων ἐν τῇ ἀναλύ-
σει τοῦ ζητήματος ἐὰν τὰ βασίλεια τοῦ Ὀδυσσεύς ἐκείντο
ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου. Πραγμα-
τικῶς ἐκείντο ἐπ' ἀμφοτέρωθεν. Πρὸς Μῆρ Κεφ. ΣΤ' πολλὰ χού.

(2) Ἀπολλοδώρ. παρὰ Στράβ. Γ', 2.

(3) Λιβ. ΔΗ', 29.

(4) Αἰσχύλ. Προμηθ. Δεσμ. 89 ποντίων τε κυμάτων
ἀνῆριθμον γέλασμα.

τινὶ ὑποκεκρυμμένῃ γωνίᾳ οὐχὶ μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ·
φιλόκαλον αἰσθημα συγνάκις παρεκίνησε τοὺς ἀν-
θρώπους, κατὰ τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους
χρόνους, νὰ ἐπιστῇσι διὰ ναοῦ ἢ ἐκκλησίας, τοὺς
λόφους τῆς γῆς τῶν γενεθλίων των. Ὁ ναὸς τοῦ τε
Λευκαδίου καὶ τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος, ὁ τῆς Παλ-
λάδος ἐπὶ τοῦ Σουνίου ἀκρωτηρίου, καὶ ὁ τοῦ Διὸς
ἐν Αἰγίνῃ, δὲν εἶναι εἰμὴ οἱ πρόδρομοι τῶν ἐρ' ὕ-
φους ἐκκλησιῶν τῆς Θεοτόκου ἐν Honfleur καὶ
Μασσαλίας ἐξ ὧν ὁ ἀστὴρ τῆς θαλάσσης (stella
maris κατὰ τὴν Λατινικὴν ἐπίκλησιν τῆς θεομήτο-
ρος), ὁδηγεῖ τὸν ναύτην μακρὰν τῆς πατρικῆς ἐστίας,
καὶ ἀνακαλεῖ τοὺς περιπλανωμένους στοχασμούς
του εἰς τὸν ἕτερον καὶ εὐτυχέστερον ἐκείνον λιμέ-
να, τὸν προσμένοντα αὐτόν, ὅταν αἱ τρικυμῖαι καὶ
ταραχαὶ τῆς παρούσης ζωῆς θέλουσι παρέλθει ἀ-
νεπιστρέπτως.

Παρά τοὺς πρόποδας τοῦ κάστρου τοῦ Ὀδυσσεύς
ἀνεκαλύφθησαν πολλὰι λάρνακες, διάφορα μάρμαρα
μὲ ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς καὶ τινα χάλκινα ἀγάλ-
ματα, ἀγγεῖα καὶ δακρυδόχοι φιάλαι, ὡς ἐπίσης
χρυσᾶ δακτύλια καὶ ἄλλα κοσμήματα, ὧν τινα
καλῶς καὶ λεπτῶς ἐξεργασμένα. Ἐντεῦθεν φαί-
νεται, ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ ἀρχαῖον κοιμητήριον τῆς
Ἰθάκης. Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς νήσους τὰ μνημεῖα τῶν
νεκρῶν ἐν γένει τάσσονται παρὰ τὴν θάλασσαν, τὴν
λεωφόρον τῶν ἐπιζώντων αὐτῶν φίλων, ἐκ τοῦ αὐ-
τοῦ αἰσθηματος ἀναμνηστικῶς ὅπερ ἔθεσε τὰ μνη-
ματα τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων παρὰ τὰς ἀγυῖας
καὶ τὰς ὁδοὺς, ὡς τοῦτο ἀριδύτως ἀποδεικνύεται
ἐκ τε τῶν ἐρειπίων τῆς Πομπηίας καὶ ἐκ τῆς συνε-
χῶς ἀπαντωμένης ἐπιγραφῆς Siste viator, στήθε
παροδίτα. Μεταξὺ τῶν βράχων, πρὸς τὸ δυτικὸν
μέρος τῆς παλαιᾶς πόλεως, δύναται τις νὰ δια-
κρίνῃ ὡσαύτως ἀρχαῖα τινὰ μνημεῖα γεγλυμμένα
ἐν τῷ στερεῷ λίθῳ. Ἐπὶ τινος αὐτῶν ἵσταται ἀτε-
χον γυναικεῖον ἄγαλμα, καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ, τὸ
δημιῶδες αὐτοῦ ὄνομα εἶναι Μνήμη τῆς Πηνελό-
πης.

β. Πλησίον τῆς νοτιοανατολικῆς ἄκρος τῆς νή-
σου ἐγείρεται ὠραίος λευκὸς λόφος ἀπέναντι τῆς θα-
λάσσης. Ἐκ ποδῶν αὐτοῦ στενὴ φάραξ ἐνδεδυ-
μένη τοῦς ἀειθαλεῖς καὶ ἀρμαγνικοὺς θάμνους τῆς
Ἑλλάδος, κατέρχεται διὰ λίαν κατωφεροῦς ἀπο-
κλίματος πρὸς τὸ παράλιον, διανοίγουσα ὡς ἐν εἰ-
κόνι, μεταξὺ τῶν χλοερῶν αὐτῆς κορυμνῶν τὴν με-
γαλοπρεπὴ θέαν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὀρέων τῆς
Ἀκρνανίας. Ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς κατωφερείας ταύ-
της ὑπάρχει φυσικὴ καὶ ἀέννητος δεξαμενὴ, ἣν ἡ
παράδοσις τῶν νησιωτῶν ταυτίζει τῇ παρ' Ὀ-
μήρου κρήνῃ Ἀρεθούσῃ. Οὐδὲ ἔπαυσαν ὡσαύτως νὰ
ὀνομάζωσι Κήρακα τὴν πέτραν· καὶ οἱ κόρακες οὐδὲ
συνεχῶς δύναται τις νὰ ἴδῃ περὶ αὐτὴν ἀνιπταμέ-
νους, ὡς ἂν ἦτο ἡ προσφιλες αὐτῶν φωλεὰ, λα-
λοῦσι τρανώτερον πρὸς τὴν πεποιθὲσαν ἢ ὀλοκλήροι
σελίδες σοφῶν σχολίων καὶ ἐπιχειρημάτων. Αὕτη
εἶναι πιθανῶς ἡ κατάκρημνος πέτρα ἣν ἀναφέρει ὁ
ποιητὴς, ὅτε παριστᾷ τὸν Ὀδυσσεὺς προκαλοῦντα

τὸν Εὐμαίον βαλλέειν μεγάλης κατὰ πέτρης ἐκὼν εἴρη αὐτὸν ψευδόμενον (1), καὶ ὅλως ἑλλογος εἶναι ἡ εἰκασία, ὅτι ἡ μικρὰ αὐτῇ πεδίον ἦτο ἡ διαμονὴ τοῦ συβώτου (2). Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ ποιμένες τῆς Ἑλλάδος ποιοῦσι τὰ σκηνώματα αὐτῶν πλησίον φρεάτων καὶ πηγῶν. Τοιαύτη δὲ πηγή καὶ τοιοῦτον καταφύγιον, οἷα εὐρίσκονται ἐν τῇ μέρῃ τούτῳ, ἐπρεπε κατὰ πάντα χρόνον νὰ ἐκτιμῶνται καὶ νὰ εὐφημίζωνται εἰς τοσοῦτον ἀνυδρον γῆν εἶναι κατὰ γράμμα, ποταμὸς φερόμενος ἐνδοξος ἐν γῇ διψώσῃ (3). Ὁρθῶς παρετηρήθη, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφὴ τῆς διαμονῆς τοῦ Εὐμαίου (4) ὁμοιάζει περιέργως πῶς τὰ εἰς τὰ περίεξ τοῦ θάμνου τούτου νῦν ὑπάρχοντα καλύβια. Ἡ θέσις αὐτῇ εἶναι περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ περὶ δὲ ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει αὐλὴ περιδρομὸς καὶ ἀτεχνον περιτείχισμα ἀσυναρμόστων λίθων, ἐστεμμένον ζωφόρον ἀχέρου καὶ ξυλίνους θριγκούς (5). Παρόμοια εἶναι τὰ σκηνώματα τῶν ποιμένων εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Τὰ καλύβια ταῦτα, ὅταν ἐγείρωνται μόνον πρὸς πρόσκαιρον καταφύγιον ὑπὸ τῶν νομάδων φυλῶν τῶν Βλάχων, οὔτινες εἶναι οἱ Σκύθαι τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, quorum plaustra vagas ritē trahunt domos συνίσταται μόνον ἐξ ὀλίγων πασσάλων, ἐστεγασμένων διὰ ψαθίων ἢ χλωρῶν κλώνων, καὶ οἱ ἀγριοὶ ἐγκατοικοὶ αὐτῶν περὶ τὰς ἐστίας τῶν ἀνακαθήμενοι, ἀναγκάζουσιν ἐνθυμίζουσι τοὺς χωρικοὺς ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους.

Dall' alte selve irsuti manda
La divisa dal mondo ultima Irlanda (6).
(Ἐπεταί τὸ τέλος.)

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος.

(Συνέχεια καὶ τέλος. *Ιδε φυλλ. 208.)

—ooo—

Μεταβαίνομεν τώρα εἰς τὸν δεύτερον συγγραφέα τοῦ ὁποίου τὸ πᾶν ἔσθ' ἑσημειώσαμεν ἐπὶ κεφαλῆς

(1) Ὁδυσ. Ε, 389.

(2) Ὁδυσ. Ν, 407 δῆλως τὸν γε σύεσσι παρήμενον· αἱ δὲ νέμονται

παρ' Κόρακος πέτρῃ, ἐπὶ τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ.

(3) Ἰσάϊου ΑΒ', 2.

(4) Ὁδυσ. Ε, 5—12.

(5) Μύρ. Κεφάλ. ΣΤ'.

(6) Tasso Gerusalemme Liberata I, 44.

τῆς παρούσης, συγγραφέα πάντῃ διάφορον τοῦ πρώτου, διερευνῶντα τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ καταλιπόντα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πληρεστάτην περιγραφὴν αὐτῆς. Οὗτος, ὡς καὶ ὁ Βυσβέκ, σπανίως ἀναμνησκαται τῶν τότε κατοίκων, ἀν καὶ κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ, περιεφέρετο ἀκωλύτως ἐντὸς τῆς πόλεως. Ὅσα ὅμως περὶ τῶν Γραικῶν λέγει θεωρῶ πολύτιμα, καὶ θέλω φροντίσει νὰ τὰ ἀναφέρω, ἐξῆκων πρώτον τὴν πιθανὴν αἰτίαν τῆς τόσης αὐτοῦ καταφορᾶς κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Πέτρος Γύλλιος, λατινιστὶ Petrus Gyllius, καὶ γαλλιστὶ Pierre Gilles, ἐγεννήθη εἰς Albes τῆς Γαλλίας τὸ 1490 ἔτος. Ἐξ ἀπαλῆς νεότητος κατεγίνετο σπουδάζων τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐρευνῶν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Εἰς τοὺς πρώτους τῆς νεότητός του χρόνους, ἐταξείδευεν εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Ἀσίαν καὶ τινὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ φιλομάθεια τοῦ νέου περιηγητοῦ, τόσον ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ φιλομαθοῦς Φραγκίσκου Α', βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὥστ' ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, διὰ νὰ ἐξετάσῃ καὶ περιγράψῃ τῆς Χαλκηδόνος καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ εἰρεπία. Τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐξετέλεσε μὲ φιλοπονίαν τοιαύτην, ὥστε τὸ περὶ Κωνσταντινουπόλεως σύγγραμμά του ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοπογράφους ἀντὶ πλουσίας γνώσεων πηγῆς. Τεσσαράκοντα χρόνους κατέτριψεν εἰς τὰς πολυμήχους ταύτας περιηγήσεις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων ιστορικῶν. Ἐπὶ τέλους, ἕνεκα τῆς ἀπορίας τοῦ Γαλλικοῦ ταμείου, ἡ βασιλικὴ χορηγίσις ἐπαύθη, καὶ ὁ Γύλλιος ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, φέρων σπουδαίας περὶ τῶν τόπων τούτων συγγραφάς. Εἰς τὴν τότε κατὰστασιν τῆς Γαλλίας, ἕνεκα τῶν πολέμων κατὰ τοῦ κραταιοῦ Καρόλου Ε', ὅλοι αἱ παρὰ τοῦ Φραγκίσκου διδόμεναι χορηγίαι εἰς λογίους καὶ ἐπιστήμονας, αἱ μὲν ἠλαττώθησαν, αἱ δὲ κατηργήθησαν. Κατηργήθη δὲ καὶ ἡ τοῦ Γύλλiou, ὅστις ταλαιπωρούμενος ἀπὸ μεγίστην ἐνδειαν, καὶ δαπανήσας τὴν μικρὰν αὐτοῦ περιουσίαν κατὰ τὰ πολυδάπανα ταξείδιά του, κατέφυγεν εἰς Ῥώμην, πλησίον τοῦ Γάλλου καρδινάλου Ἀρμανάκ (d'Armagnac). Ἐνταῦθα συνέγραψε τὰ σοφὰ αὐτοῦ πονήματα περὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ὀθωμανικοῦ Βασίλειου. Ἡ ἀπροσδόκητος ἀποκοπὴ τῆς βασιλικῆς χορηγήσεως φαίνεται ὅτι ἐλύπησε τὸν Γύλλιον ὑπέρμετρα, διότι ὅλα αὐτοῦ τὰ συγγράμματα, ἐκπονηθέντα ἐν Ῥώμῃ μαρτυροῦν τὴν χολὴν αὐτοῦ κατὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐν γένει. Παντοῦ λαλεῖ πικρά, τὰ πάντα εἶναι μάταια. Πλήρη χολῆς καὶ πικρίας εἶναι τὰ περὶ Τοῦρκων καὶ Γραικῶν γραφόμενα. Ὁ Γύλλιος ἦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ Βυσβέκ, χρόνους τινάς, διότι ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ τὸ 1555, ἦτοι δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινὸν ἀφίξιν τοῦ Βυσβέκ. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶχεν ἤδη γενεὴ γνωστὸν εἰς τε τὸν πρέσβυν τοῦτον καὶ εἰς τοὺς λογίους ὅλους τῆς Εὐρώπης. Ὁ Βυσβέκ ἀνα-

φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Γύλλiou ὡς ἐγνωσμένον καὶ δὲν περιγράφει τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς γεννητομένης τῆς περιγραφῆς παρὰ τοῦ Γύλλiou. Τὸ σύγγραμμά τοῦτο κατὰ πρώτον ἐρᾶν τὸ 1561 ἔτος πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βυσβέκ.

Τὸ σύγγραμμά τοῦ Γύλλiou, ὡς εἶπα, ὀλιγώτατα περιέχει περὶ τῶν Γραικῶν· ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος ἐπαρῶν τὰς πολλὰς δυσχερεῖς τῆς ιστορικῆς ἀνιχνεύσεως τῶν εἰρεπίων, λαλεῖ περὶ τῶν Γραικῶν, καὶ ἐπειδὴ οἱ λόγοι του εἶναι σαφεῖς καὶ ἀγανακτοῦντος περιηγητοῦ παράπονα, δὲν ἀρμόζει νὰ τοὺς παραλείψωμεν. Ὁ ἀναγνώστης ἂς ἐνθυμῆται ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω καὶ εἰς ὁποῖον ἀναβρασμὸν ἐγράφησαν τὰ συγγράμματα ταῦτα. Ὁ Γύλλιος λέγει, ὅτι ἐνθ' διέπρβεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πᾶν πολλοὶ ναοὶ καὶ παλάτια ἐκ θεμελίων ἠφανίσθησαν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκτίσθησαν οἰκοδομαὶ Τουρκικαί, ὥστε ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀρχαίων τούτων ἱδρυμάτων ἐξηφανίσθη, καὶ ὅτι ἂν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ἱδρῶσας καὶ κοσμήσας τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἢ οἱ ἄλλοι οἱ ἐπαυξήσαντες αὐτὴν ἀνεστήνοντο, δὲν ἤθελαν ἀναγνώρισις τῶν ἰδίων ἱδρυμάτων τὴν θέσιν. α. Τὴν ἡδυνάμην ἐγώ, λέγει ὁ συγγραφεὺς ὁ ἀλλοδαπός, τὸν ὁποῖον οὔτε ἔχνη τῶν ἀρχαίων κτιρίων, οὔτε ἀνδριάντες, οὔτ' ἐπιγραφαί, οὔτε νομίματα, οὔτε ζήλωται ἐγχώριοι τῆς ἀρχαιότητος δύνανται νὰ φωτίσωσιν; Οἱ ἐγκατοικοὶ ἀποστρέφονται τὰς ἀρχαιότητας, ἐμποδίζουσι μᾶλλον τοὺς ζητούντας, ὥστ' ἐλευθερίαν νὰ καταμετρήσῃ καὶ ἐξετάσῃ δὲν ἔχεις οὔτε ἀπὸ βαρβάρους οὔτε ἀπὸ Γραικούς. Οὗτοι δὲ οἱ Γραικοὶ οὐδὲν ἔχουν ἀλλοτριώτερον τῶν γραμμάτων, οὐδὲν ἀνσιώτερον τοῦ ὀνόματος τῶν Λατίνων, τοὺς ὁποίους δάκνουσι ὡς σκύλους καὶ ὡς σκύλους ἀποστρέφονται καὶ καταρῶνται. Οὐδὲν δόλωμα δύναται νὰ τοὺς καθύσυχάσῃ, πρὸς ὃν ἀρθρονος ζωμὸς τῆς σταφυλῆς (1). Οὐδὲν ἀπ' αὐτοῦ δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἐκτὸς ἀσθήμων τινων πραγμάτων. Πρόσθετε καὶ τὴν ἀδρανὴ ἀμύθειαν τῶν Γραικῶν, οὔτινες φαίνονται ὅτι κατέπιαν ὀλόκληρον τὸν ποταμὸν τῆς λήθης (2). Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν γνωρίζει ποῦ εἶναι τὰ ἀρχαῖα ἱδρύματα, ἀλλ' οὔτε φροντίζει νὰ μάθῃ. Οὔτε οἱ ἱερεῖς αὐτῶν γνωρίζουν τοὺς τόπους, ὅπου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καταδαφίσθησαν ἱερὰ καταγώγια, καὶ παραξενίζονται ἂν τις ζητήσῃ τὰ τοιαῦτα. Τοιοῦτοτρόπως τὰ πάντα ἐρημόνοῦνται, ὥστε ὁ γέρον ἀγνοεῖ ὅσα ὦν παιδίον εἶδε, καὶ ὅχι μόνον κτίρια ἀρχαῖα ἠφανίσθησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν τόπων τὰ ὀνόματα ἀπωλέ-

σθησαν, καὶ διεδέχθησαν αὐτὰ ἄλλα βάρβαρα καὶ Σκυθικά. »

Θρηναὶ ὁ Γύλλιος τὴν φθορὰν τῶν ἀρχαίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱδρυμάτων, λέγων ὅτι μεταγενέστεροι τοπογράφοι θέλουν ματαίως ζητεῖν πολλὰ ἔχνη τῶν παρ' αὐτοῦ περιγραφέντων μνημείων. Ταύτης τῆς προφητείας τὴν ἀλήθειαν ἐπεσφράγισεν ὁ χρόνος, καὶ τὴν σήμερον εἰς μάτην ἀναζητοῦμεν πολλὰ ἱδρύματα ἀπολεσθέντα ἐντὸς τῶν τριῶν τούτων ἑκατονταετηρίδων. Θρηναὶ πρὸς τούτοις καὶ τὴν κακοτυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔρριψεν ὁ θάνατος τοῦ Φραγκίσκου (1), παρακινήσαντος αὐτὸν νὰ ἐλθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅχι μόνον διὰ νὰ περιγράψῃ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ συλλέξῃ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα. Περί τούτων μνησάντων δὲ λέγει ὅτι ἄλλο δὲν τὸν παρεκίνησεν εἰς τὴν χαλεπὴν ταύτην ὁδοιπορίαν καὶ εἰς τὴν διαμονὴν μεταξὺ τόσων κκεντρεχῶν βαρβάρων, παρὰ ἡ ἐπιθυμία νὰ ὠρελίσθῃ διὰ τῆς ἐρευνῆς τόσων ἀρχαίων ἱδρυμάτων καὶ τόσων εὐκλεῶν πόλεων.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἀφορῶντα τὸν σκοπὸν μας εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο σύγγραμμά τοῦ Γύλλiou, περὶ τοῦ ὁποίου περιττὸν πλεονέκτερον νὰ εἴπωμεν, διότι εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς λογίους, καὶ γνωστότερον μάλιστα τοῦ συγγράμματος τοῦ Βυσβέκ.

Ἄσκημα ἴσως φανοῦν τὰ γραφόμενα ταῦτα εἰς τοὺς πλείοντες ἀναγνώστῃς, τοὺς ζητούντας σαφεστέρως ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ τί ἦτο τὸ ἔθνος ἐπὶ Σουλταϊνῶν τοῦ Μεγάλου; Τίνα τὰ κατορθώματα τῶν ὁμογενῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἀγερόχου καὶ ἀνηττήτου τούτου μονάρχου; Ἐνθ' ὁ αἰὼν οὗτος εἰς τὴν Εὐρώπῃ ἦτον αἰὼν μεγαλουργῶν εἰς τέχνας, ἐπιστήμας καὶ ἀπεράντους θαλασσοπορίας, μόνῃ ἡ Γραικικὴ ἱστορία τῆς αὐτῆς ἐποχῆς εἶναι ἱστορία ὁμοδόξων τινῶν δεσποτῶν, ποτὲ μὲν διαμαχομένων, ποτὲ δὲ συμμαχούντων κατὰ τοῦ Σουλταϊνῶν, καὶ Φραγκῶν ἡγεμονίσκων, ἐλθόντων πρὸ καιροῦ ἐξ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, καὶ κυριευσάντων τῆς ἀσθενούς τῶν Βυζαντινῶν αυτοκρατορίας ὁλοκλήρους ἐπαρχίας καὶ νήσους. Ἡγεμονίας καὶ Βασίλεια ἀνέστησαν εἰς τὰς εὐκραεῖς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ καθήμενοι εἰς τὰς ἀκρωτεῖς τῶν νησιωτικῶν τούτων βράχων, ἐπέβλεπαν διὰ μιᾶς ὀλόκληρον τὸ Βασιλεῖον αὐτῶν. Ἐκτοτε ἀρχεῖται ὁ ἀξιοθρόνητος διαμελισμὸς τῶν νησιωτικῶν εἰς δύο διαμαχομένους θρησκείας· οἱ Λατῖνοι χλευάζοντες καὶ τυραννοῦντες τοὺς ἀναλήγτους Γραικοὺς, ἐμειναν μετὰ τὴν κατὰκτῆσιν τῶν Ὀθωμανῶν μὲ μόνον τὴν ἀνάμνησιν τῆς προτέρας αὐτῶν ἐξουσίας.

Ἀφρόνως ἐπολιτεύοντο πάντοτε οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ τὰ τῶν Λατίνων φρονούντες πρὸς τοὺς ὁποτελεῖς Γραικοὺς, καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐκορυφώθη

(1) Ὁ Γύλλιος λέγει ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ, ἐπύρουν πιστῶς τὴν οἰνοπληγίαν τῶν πατέρων αὐτῶν. Ἀναφέρει δὲ εἰς τὸν πρόλογόν του ἀρχαίους τινὰς κωμικοὺς, μνημονεύσαντας τὴν συνήθειαν ταύτην κοινὴν καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τῇ ἡμέρᾳ εἰπεῖ ὁ Γύλλιος, ἂν ἔβλεπε σήμερον τὰ πολυάρματα οἰνοποῦ λεία τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης;

(2) Adde Graecorum inertem insecitiam, qui videntur totum oblivionis flumen ebuisse. σελ. 58.

(1) Non accuranda, sed damnanda fortuna, in quam me coniecit Francisci regis mors, ejus natu in Graeciam accesseram σελ. 244.

Κολόμβος.

ἔκαμεν ἐκδρομὴν τινὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ὑπὸ τριῶν μόνον συνοδευόμενος ἀνθρώπων, καὶ συνήψε συμφωνίαν μετὰ τῶν μακροκρυμένων Κασίκων ἵνα χορηγῶσι πᾶσιν ἡμέραν ποσότητά τινά τροφῶν ἀνταλλασσομένων εἰς τὰ πλοῖα πρὸς πραγματείας τῆς Εὐρώπης. Ὁ Διέγος ἐπληρώθη ἐν θριάμβῳ ἄγων ἀκρίτων ἀγορασθὲν παρὰ τῶν Ἰνδῶν.

» Προνοήσας δὲ περὶ τῶν πρώτων ἀναγκῶν τῶν ναυτῶν, ὁ Κολόμβος ἐζήτησε κατὰ διάνοιαν διὰ τί-νων μέσων ἡδύνατο ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὕρισκετο. Αἱ ὀλκάδες ἦσαν ἀνεπίδεκτοι ἐπισκευῆς, ν' ἀπατηθῶσι δὲ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι εἰς τὰς ἀγνώστους ταύτας θαλάσσας ἡ τύχη ἤθε-λεν ὁδηγήσει πλοῖόν τι εἰς βοήθειαν τοῦ Ναυάρχου τοῦ ἐν τῇ περὶ τῆς ἀγρίας ταύτης φύσεως πεπλα-νημένου, ἥτοι περὶ λογιζόμενον. Τέλος ἐν μέσων σω-τηρίας παρουσιάσθη εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ναυάρχου, καὶ τοῦτο ἦν αὐτῷ ὁ Διέγος Μενδέζος, οὗ ἡ τόλμη τέλει δυνάμει τινὸς ἔργου. Ὁ Κολόμβος τὸν ἔ-λαβε κατ' ἰδίαν, ἵνα δοκιμάσῃ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀν-τικειμένου τούτου, καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸν ἴδιον Διέγον, ἐξ οὗ δυνειζόμεθα τὴν ἔκθεσιν, ἢ συν-

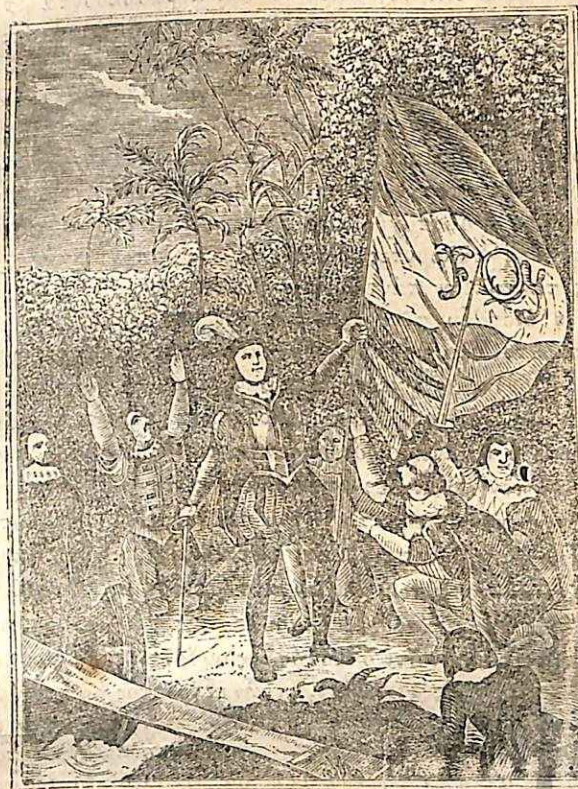
διάλεξις, ἥτις ἐντελέστατα τὸν χαρακτηρίζει.

» Τέκνον μου Διέγε, εἶπεν αὐτῷ ὁ σεβάσμιος Ναύαρχος, ἐκ πάντων τῶν ῥιφθέντων μετ' ἐμοῦ ἐπὶ ταύτης τῆς ἀκτῆς, σὺ καὶ ἐγὼ μόνον γινώσκωμεν τὸ μέγεθος τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς κινδύνων. Ἡμεῖς μὲν εἴμεθα ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, οἱ δὲ περίξ Ἰνδοὶ εἰσὶ πολυάριθμοι, ἄστατοι καὶ εὐερέθιστοι τὸν χαρακτήρα. Εἰς τὸν ἐλάχιστον διαπληκτισμὸν βροχὴν ἀνημμένων βλημάτων θέλουσι χύσει καθ' ἡμῶν καὶ θέλομεν ἀπολεσθῇ διὰ τῆς πυρπολήσεως τῶν ἰθιῶν καλαμίνων παραπηγμάτων ἡμῶν. Συν-έδεσας μὲν συνθήκην μετὰ τῶν Κασίκων ἵνα πέμ-πωσιν ἡμῖν ζωοτροφίας, καὶ μέχρι σήμερον ἐτήρη-σαν ἀκριβῶς τὰς συμφωνίας· ἀλλὰ τίς οἶδεν ἂν αὐ-ριον δὲν ἀρνηθῶσιν ἐξ ἰδιοτροπίας τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν καὶ παύσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν τροφῶν; Ἐν μόνον μέσον σωτηρίας ὑπάρχει, καὶ ἴδωμεν ἂν ἦσαι γνώμης νὰ ποιήσωμεν χρῆσιν αὐτοῦ. Πρόκει-ται νὰ διαπεράσῃ τις εἰς Ἰσπανίαν διὰ τοῦ με-γάλου ἀκκτίου, ὅπερ ἡγόρασας, ἵνα μετενέγκῃ ἐ-κεῖθεν πλοῖον, μέλλον νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῆς ἐ-πικινδύνου ταύτης θέσεως. Εἰπέ μοι, Διέγε, ὅποιαν ἢ γνώμην σοῦ;

» — Σένωρ, ὑπέλαβεν ὁ Διέγος Μενδέζος, δὲν ἀ-γνοῶ ὅτι οἱ περιστοιχοῦντες ἡμᾶς κινδύνοι εἰσὶν ἀ-κρίτοις τοῦτο ἐπραξά. »

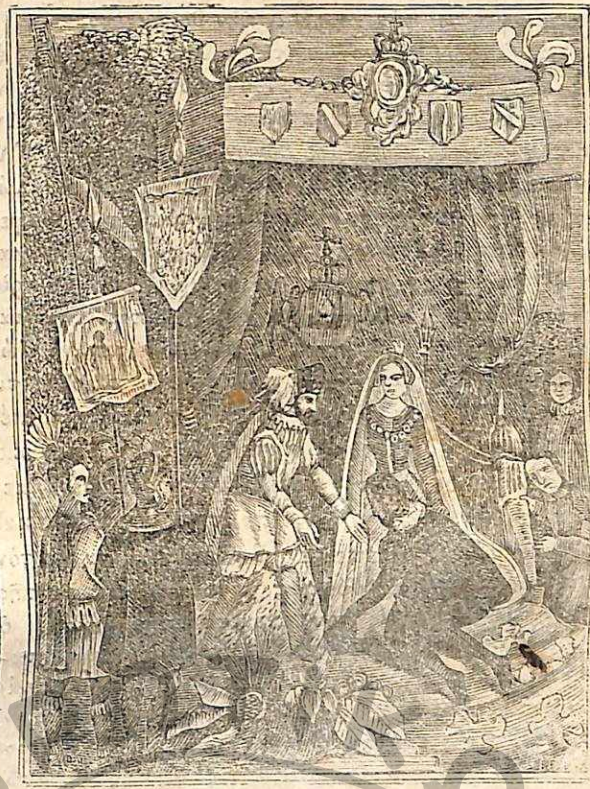
» Ὁ Ναύαρχος παρεδέχθη τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρείου Μενδέζου· οὐδέποτε ἀθῶα κενοδοξία ἡγο-ράσθη διὰ μεγαλητέρας γενναιότητος καὶ ἀφοσιώ-σεως.

Συγκαλεσθέντος τὴν ἐπαύριον τοῦ πληρώματος, ὁ Κολόμβος μεγάλη τῇ φωνῇ ἐξέθηκεν εἰς τὸ μέσον τὴν συμφωνημένην πρότασιν. Ἐκάστος ἀπρηνήθη, κηρύττων ὅτι παρομοία ἐπιχειρήσεις ἦν ὁ ἔσχατος τῶν παραλογισμῶν. Τότε ὁ Διέγος Μενδέζος προ-

Ἀπόβασις τοῦ Κολόμβου εἰς τὴν νήσον Σώτειαρ.

» Ὁ Κολόμβος δὲν ἀπεκρίθη μὲν εἰς ταῦτα, ἀλ-λά τὰ βλέμματα καὶ αὐτὴ ἡ σιωπὴ του ἀπέδειξαν προφανῶς εἰς τὸν Μενδέζον, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ ἄνθρω-πος, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Ναύαρχος. Ἐπανάλαβων λοιπὸν εἶπε πρὸς τὸν Κολόμβον· « Σένωρ, διεκιν-δύνευσα πολλάκις τὴν ζωὴν μου ἵνα ὑπηρετήσω σοὶ καὶ σώσω τοὺς ἀτυχεῖς συμπληττόμενός μου, καὶ ὁ Θεὸς ἄχρι τοῦδε διεφύλαξέ με, ὡς διὰ θαύματος. Ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσι πολλοὶ δυσηρεστήμενοι, δια-τεινόμενοι ὅτι ἡ ἐξοχότης σου ἐμπιστευέσαι ἐμὴ πᾶσας τὰς ἐκστρατείας, ἐνθα τιμὴς ἀπόκτησις ὑπά-ρχει, ὅτε καὶ πᾶς ἄλλος ἡδύνατο ὡσαύτως νὰ ἐκτε-λέσῃ ταύτας, ὥσπερ καὶ ἐγώ. Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ εὐαρεστηθῇς ὡς συναθροίσας ἅπαν τὸ πλῆρωμα προτεινὴς αὐτῷ τὴν νέαν ἐπιχείρησιν. Καὶ ἐάν μὲν τις προθύμως ἀναδεχθῇ ταύτην, καὶ τοι ἀμφιβά-λων ἐγὼ παραχωρῶ αὐτῷ τὴν δόξαν. Ἐάν δὲ ἅ-παντες ἀποποιηθῶσι, τότε ἐγὼ ἀναδεχόμενος αὐ-

Ἀποδοχή τοῦ Κολόμβου ὑπὸ Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας.

» εἰς τὸ μέσον, « Σένωρ, εἶπε, δὲν ἔχω εἰμὴ μίαν ζωὴν ν' ἀπολέσω. Προθύμως ὅμως εἶμι νὰ διακιν-δυνεύω αὐτὴν ὑπὲρ τε τῆς σῆς ὑπηρεσίας καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἐντα ἡμῶν παρόντων. Περὶ δὲ τοῦ ἐγκαταλιπόντός με εἰς ἄλλας περὶστάσεις. »

» Ὁ Κολόμβος ἐνθουσιασθεὶς ὑπακούσθη διὰ τὴν γενναίαν τοῦτον ναύτην, ὅστις ἤρχισε προπαρα-σκευάζει τὴν ἐκστρατείαν. Ἀνεῖλετο τὸ ἀκρίτων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, προπαρασκευάζει τὸ εὐθραυστον τοῦτο σκάφος, προτίλωσε σανίδα ἐκα-τέρωθεν ἵνα ἐμποδίζηται ἡ εἰσβολὴ τῆς θαλάσ-σης ὑπεράνωθεν τῶν τοίγων αὐτοῦ, τὸ ἐπέκρινε δι' ἀσφάλτου, καὶ στρεφάς ἐν αὐτῷ ἱστὸν μετὰ τοῦ ἱστίου του, εἰσεβίβασε ζωοτροφίας διὰ τὴν ἐκπύ-καλ ἵνα Ἰσπανὸν μέλλοντα νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸν διάπλου, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐξ Ἰνδούς.

» Συγχρόνως δὲ ὁ Κολόμβος ἐγράψεν ἐπιστολὴν

πρὸς τὸν Ὀδάνδον κυβερνήτην τῆς Ἰσπανιόλας, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ πέμψῃ ἐν πλοίῳ ἕνα μετενέγκη αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποικίαν ἀπικυβήσῃ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐξακολουθῶν παρ' αὐτῶν πλοῖον ἕνα τὸν μεταβιβάσῃ εἰς Ἰσπανίαν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐξέθετε ἐν συντόμῳ τὸν δρόμον τῆς θαλασσοπορίας, ἐξηγεῖτο τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Βεράγουα ἦν ἡ Χρυσὴ Χερσόνησος τῶν ἀρχαίων διεβεβαίοντο ὅτι προσήγγισεν εἰς τὰ μεθόρια τοῦ Κράτους τοῦ Μεγάλου Χάνου, καὶ προέτεινεν, εἰ ἔζη ἱκανῶς ὥστε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰσπανίαν, νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ταύτην τὴν δυναστείαν ἱερικοποστόλους, ἵνα εἰσκαγάσῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

Παρακαλῶν τὰ γράμματα ταῦτα ὁ Μενδέζος ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ συντρόφου του καὶ τῶν ἐξ Ἰνδῶν, καὶ ἤρχισε νὰ παραπλέῃ τὴν νῆσον πρὸς Ἀν. Ὁ πλοῦς ὑπῆρξε πλήρης πόνων καὶ κινδύνων. Ἀφαιχθέντες δὲ εἰς τὸ ἄκρον τῆς νήσου περιεκυκλώθησαν αἶφνης καὶ ἡμικυκλωθέντες ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, οἵτινες μετενεγκόντες αὐτοὺς τρεῖς λεύγας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ἠτοιμάζοντο νὰ τοὺς θανατώσωσιν. Ἐβριδος δὲ διεγερθείσης περὶ τὴν διανομήν τῶν λαφύρων, οἱ Ἰνδοὶ συμφώνησαν νὰ δώσωσι μέρος εἰς ταύτην διὰ τοῦ κλήρου παιδιᾶς τινος σφαίρων. Ἀρχισθείσης δὲ τῆς παιδιᾶς, ὁ Διέγος Μενδέζος διεξέφυγε, κατέλαβε τὸ ἀνάκτιον καὶ ἐπανῆλθε μόνος εἰς τὸν λιμένα μετὰ δεκαπενθήμερον ἀπουσίαν. Χωρὶς δὲ ν' ἀπελπισθῇ προέτεινε καὶ δευτέρην ἀμέσως ἀπόπειραν, ἀπαιτῶν μόνον νὰ τὸν παραπέμψῃ ἔνοπλος δύναμις μέχρι τῆς ἄκρας τῆς νήσου. Ἡ πρότασις του ἐγένετο παραδεκτή, ὁ δὲ Βαρθολομαῖος Φιέσκος, Γενουαῖος τὴν παρῶν, κυβερνήτης διατελέσας μίαν τῶν ὀκτάδων καὶ ὅλος ἀρρωστωμένος εἰς τὸν Ναύαρχον, προστετέθη εἰς ταύτην τὴν ἐκστρατείαν. Ἐκότερος ἐδήγει ἐν ἀνάκτιον συνιδεόμενος ὑπὸ ἐξ Ἰσπανῶν καὶ δέκα Ἰνδῶν. Ὁρῶν δὲ μετὰ τὴν εἰς Ἰσπανίαν προσπέλασίν των, ὁ μὲν Φιέσκος νὰ ἐπινέλθῃ εἰς Ἰσπανίαν, ἵνα ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ναύαρχον τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀπεσταλμένου ἀφίξι, ὁ δὲ Μενδέζος νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Λομάδα νὰ λάβῃ καὶ ἀποστείλῃ πλοῖον εἰς τὸν Κολόμβον, μετὰ δὲ ταῦτα νὰ μεταβῇ εἰς Ἰσπανίαν μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ἣν ἔπεμπε νὰ ἐγγειρίσῃ τοῖς ἡγεμόσι.

Τούτων πάντων διατεθέντων, οἱ Ἰνδοὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ἀνάκτια ἐφοδιασμένοι ἄρτους κατσαβίλους καὶ κολοκύνθας πλήρεις ὕδατος, οἱ δὲ Ἰσπανοὶ ἔφερον ξίφια καὶ ἀσπίδας. Ὁ Ἀδελαντάδος ἐκολούθησε τὰ δύο ἀνάκτια παρὰ τὴν ἀκτὴν ἄγων σπράττωμα καλῶς ὥπλισμένον. Φηλάσαντες δὲ εἰς τὴν ἄκρην τῆς νήσου παρέμειναν τρεῖς ἡμέρας, ὥς ἡ θάλασσα ἐντελῶς κατενεκισθῇ, εἴτα ἀπομακρυνθέντες εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ὁ δὲ Ἀδελαντάδος, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐκολούθησε διὰ τῶν ὀρθοκλινῶν τοὺς γενναίους τούτους ναῦτας ὥς οὗ δὲν ἐρχίνοντο εἰρῇ ὡς σημεῖον ἐπὶ τοῦ Ὀκεανοῦ, ἡ δὲ νύξ ἐπελθούσα τοὺς ἀπέκρυψεν ἐξ ὀλοκλήρου, τότε ἐπινῆλθεν εἰς τὸν λιμένα.

» Μὴν παρήλθε χωρὶς οὐδὲν ν' ἀναγγεῖλθῇ περὶ τοῦ Μενδέζου καὶ Φιέσκου. Οἱ Ἰσπανοὶ, ἐξησθενημένοι ὑπὸ τῶν παθημάτων, συνεστρεμμένοι εἰς μέρος στενόν, ὅπου ὁ κύβων καὶ ἡ ὑγρασία τοῦ κλίματος ἦν ἀφόρητος, ἀνευ ἑτέρας τροφῆς παρὰ τὰ φυτὰ τοῦ τόπου, ἀντικείμενα εἰς τὴν κρῆσιν αὐτῶν, ἐγένοντο λεία τῶν ἀσθενειῶν αἵτινες τόσῳ μᾶλλον προώδευον, ὅσῳ ὑπετρέποντο καὶ ὑπὸ τῆς ἀνθυχίας τῆς κρατούσης τὰ πνεύματα μετέωρα. Αἱ ἡμέραι, αἱ ἑβδομάδες διεδέχοντο ἀλλήλας, καὶ μάλιστα οἱ Ἰσπανοὶ κατεῖχον τὰ βλέμματα των προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ καρποδοκούντα τὴν ἐπάνδρον τοῦ Φιέσκου. Ἐκαστον Ἰνδικὸν ἀνάκτιον ὀλισθαίνον ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τοῖς ἐφαίνετο ὁ ἄγγελος τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν. Βαρυθύντες δὲ νὰ προσδοκῶσιν ἀνωφελῶς, ἐστοχάσθησαν ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι των ἀπολώσθησαν καὶ τινες μὲν ἔπεσαν εἰς παντελὴ ἀπόγνωσιν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἡ δυστυχία κατέστησεν ἀδίκους, διότι ἤρξαντο ἐγκαλοῦντες καὶ ὀνειδίζοντες τὸν Ναύαρχον ὡς τὸν αἴτιον πάντων τῶν δεινῶν των.

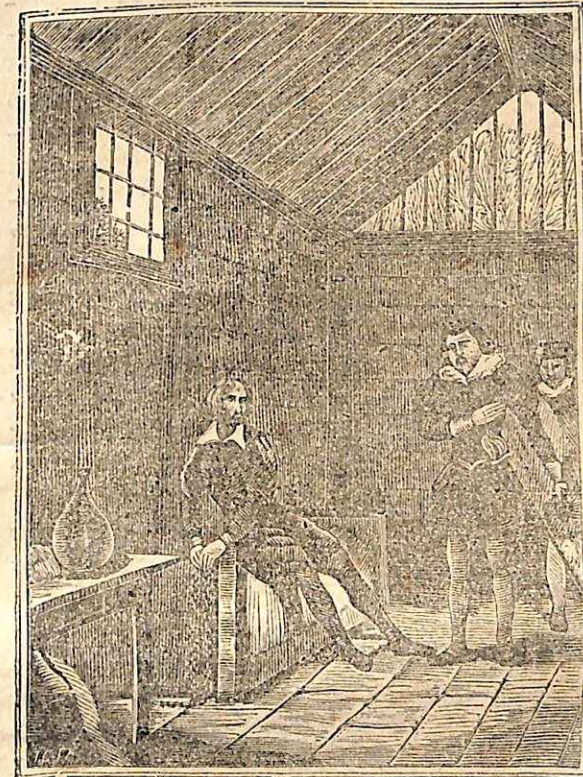
» Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στολίσκου εἰσρίσκοντο δύο ἀδελφοὶ Φραγκίσκος Πόρρας καὶ Διέγος Πόρρας, συγγενεῖς τοῦ βασιλικοῦ θησαυροφύλακος Μοραλέσου. Ἴνα εὐαρεστήσῃ τῷ τελευταίῳ τούτῳ ὁ Κολόμβος διώρισεν ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ συγγενῶν, τὸν μὲν κυβερνήτην ὀκτάεως, τὸν δὲ ἐπιστήτην καὶ γενικὸν ἀξιωματικὸν τοῦ στόλου. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἄνθρωποι προληπτικοὶ καὶ μάταιοι, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων, ἀντήμειδον διὰ τῆς σκληροτέρως ἀχαριστίας τῆς ἐκδουλεύσεως τοῦ Ναυάρχου. διότι ἐκῆρυττον ὅτι ὁ Κολόμβος οὐδόλως εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπινέλθῃ εἰς Ἰσπανίαν, ὅτι ἦν ἐξόριστος ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων, ὅτι οἱ λιμένες τῆς Ἰσπανιόλας ἦσαν ἐν γένει κεκλεισμένοι εἰς αὐτόν, καὶ ὅτι ἡ πρόθεσις του ἦτο νὰ μένῃ ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, ὥς ὅτου οἱ ἐν τῇ αὐτῇ φίλοι του δυνηθῶσι νὰ ἐπιτύχῃσι τὴν ἀνάκλησίν του. Περὶ δὲ τοῦ Μενδέζου καὶ Φιέσκου ἔλεγον ὅτι ἐστάλησαν οὗτοι εἰς Ἰσπανίαν δι' ἰδίαν τοῦ Ναυάρχου ὑποθέσει. Εἰ ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα, διατὶ τὰ μετὰ τὴν ἀνυπομονήσαν περιμενόμενα πλοῖα δὲν ἐπινῆρχοντο; διατὶ ὁ Φιέσκος δὲν ἐπέστρεφεν; Εἴπερ ἀληθῶς ἐστάλησαν οἱ δύο ἀγγελιαφόροι πρὸς ζητήσιν βοηθείας, τὸ μέγα διάστημα τοῦ παρελθόντος ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεως των χρόνου ὀφείλει νὰ μᾶς κάμῃ νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἀπολώσθησαν κατὰ τὸν διάπλουν. Ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει, τὸ τελευταῖον αὐτῶν καταφύγιον ἦτο νὰ πειραθῶσι τῆς εἰς Ἰσπανίαν διαβίσεως των δι' ἀκατίαν. ἀλλ' οὐδόλως ἔπεμπε νὰ ἐλπίζωσι τὴν συναίνεσιν τοῦ Ναυάρχου, ὡς ὄντος προσδύτου καὶ λίαν ἀδυνάτου εἰς τὸ νὰ ἀναλάβῃ τοὺς κόπους παρομοίου διάπλου.

» Κατ' ὀλίγον τὸ πλήρωμα παρεσύρθη εἰς ἀνταρσίαν ἕνεκα τῶν πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενων τούτων αἰτιάσεων καὶ εἰσαγήσεων. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ὑπέσχεοντο εἰς τοὺς δυσηρεστημένους τὴν συνδρομὴν τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ φίλων των, ὡς καὶ τὴν προ-

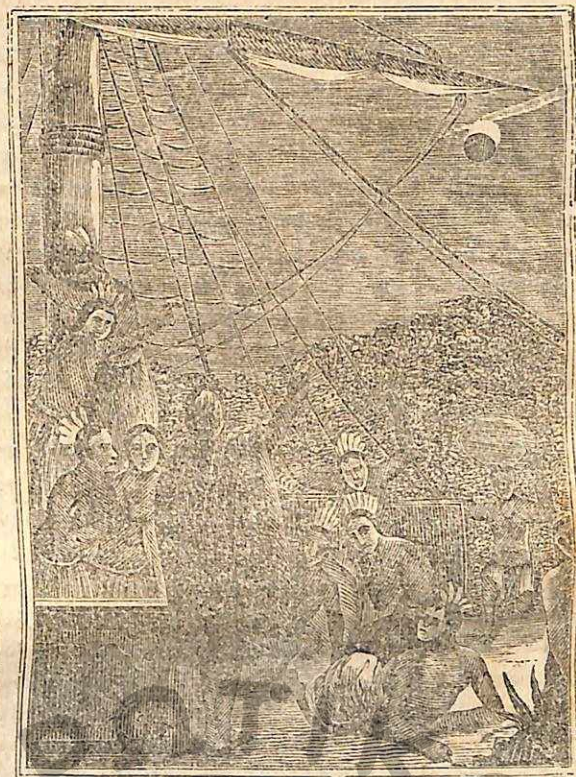
σπασίαν τοῦ Ὀδάνδου καὶ φονσέκα, ἵσως καὶ αὐτὴν τὴν εὐνοίαν τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἀπέδειξαν ἤδη τὴν δυσμένειάν των στεροῦντες τὸν Ναύαρχον μέρους τῶν ἀξιομάτων καὶ προνομίων.

» Ἡ ἀνταρσία ἐξερχόμην τὴν 2 Ἰανουαρίου 1504. Ὁ Φραγκίσκος Πόρρας εἰσελθὼν αἶφνης εἰς τὸν κοιτωνίσκον, ἐν ᾧ ὁ Ναύαρχος ἦτο περιωρισμένος ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος, τὸν ὠνειδίσε παραφύρως ὅτι κρατεῖ τοὺς συμπλωτήρας του ἐν τῷ μέσῳ τῶν παντοειδῶν κινδύνων τῆς ἐρήμου ταύτης νήσου,

κατευνάσῃ τὴν ἀνταρσίαν. Ἀλλὰ τινες τῶν μὴ συμμοσάντων ἐβίασαν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κοιτωνίσκον του. ὁ Ἀδελαντάδος μάλιστα ὀρμήσας μετὰ δόρατος εἰς χεῖρας ἀπέκτανε τὸν στασιαστὴν, ἐτέθη εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς θελήσαντας νὰ ἐθίσωσι μέχρι τοῦ ἀδελφοῦ του. μόλις δὲ μετὰ μεγάλους κόπους κατάρθρωσαν νὰ τὸν ἀναχαιτίσωσιν ὑποχωρήσαντα μᾶλλον εἰς τὰς δεξιὰς τῶν φίλων του. Ἐγκαταλιπὼν λοιπὸν ὅπερ ἔδραζεν ὅπλον ἀπεσύρθη παρὰ τῷ Ναυάρχῳ.

Βιλλέιος ἐνώπιον τοῦ Κολόμβου σιδηροδεσμίῳ.

Ὁ Κολόμβος ὠφελεῖται ἐκ τινος ἐκλείψεως τῆς σεληνῆς ὅπως προμνηθευθῇ τροφῶν παρὰ τῶν ἀγρίων.

κατηγορῶν αὐτὸν ὡς προτιθέμενον νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰσπανίαν. Ὁ Ναύαρχος, κατακεκλιμένος ὦν, ἠγέρθη καὶ ἀνεκάθησε λαβὼν δὲ τὸν λόγον, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ἀταραξίαν του, προσεπάθησε νὰ φέρῃ εἰς τὰ χρέη του τὸν προδότην τούτον διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. ἀλλ' ὁ Πόρρας κωφὸς πρὸς λόγους ἀνέκραξε μετὰ φωνῆς ἀντηχησάσης ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου τοῦ πλοίου. « Σὺς ἐξορκίζω. Σὺς ἐπιβιβάσθητε ἡ μείνατε ἐδῶ τὸ κατ' ἐμὲ ἀπέρχομαι εἰς Καστιλλίαν. οἱ δὲ ὁμοφρονούντες μετ' ἐμοῦ ἀκολουθεῖτωσάν μοι. »

» Καὶ τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα. Πάρουτα οἱ φωνή, « Εἰς Καστιλλίαν, εἰς Καστιλλίαν » ἐξῆλθον ἀπὸ πάντων τῶν μερῶν τοῦ πλοίου. Οἱ ἀντάρται ἐδράξαν τὰ ξίφη κραδαίνοντες αὐτά, φωναὶ δὲ τινες ἀπειλητικαὶ προέτειναν θάνατον κατὰ τοῦ Ναυάρχου.

Ὁ Κολόμβος ἐπιλανθανόμενος τῆς ἀσθενείας του, ἠγέρθη ἐκ τῆς κλίνης καὶ ἐξῆλθε κλονούμενος ἵνα εἰς τὰ ἀνάκτια, διαδίδων ἐπιμελῶς τὴν φήμην ὅτι

» Οἱ ταραχοποιοὶ ἀχκλίνωτοι ἐκυρίευσαν δέκα ἀνάκτια ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου παρὰ τῶν Ἰνδῶν. Πολλοὶ τῶν ναυτῶν μὴ λαβόντες μέρος ἐν τῇ στάσει, ἠνώθησαν ἤδη μετὰ τῶν ἀνταρτῶν, ἐπειδὴ δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν ὀπίσω, βλέποντες πόσον ὀλιγάριθμοι κατήντησαν οἱ διαμείναντες πιστοί. Οὕτω τεσσάρηκοντα καὶ ὀκτὼ ἄνδρες ἐγκατέλιπον τὸν Ναύαρχον. οἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου κείμενοι ἀσθενεῖς, συρόμενοι ἐξ ὧν τῶν ξυλοπλημάτων ἐθεώρουν τοὺς ἀναχωροῦντας συντρόφους των μετὰ γοερῶν βοῶν, καὶ ἤθελον συναναμῆσθαι μετ' αὐτῶν, εἰ αἱ δυνάμεις τοῦ σώματος ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος.

» Ὁ Πόρρας ὠδήγησε τὸν στολίσκον παρὰ τὴν μεσημβρινὴν τῆς νήσου ἀκτὴν. Ὅτε δὲ ἀπέβαιναν εἰς τὴν χέρσον, ἦγε καὶ τινες Ἰνδοὶ ἀγχυλώτους, διαδίδων ἐπιμελῶς τὴν φήμην ὅτι

ἐπράττε κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Κολόμβου, ἵνα τὸ διεγερμένον ἕνεκα τῶν βικιοπραγιῶν του μίσος πίπτῃ ἐπὶ τοῦ Ναυάρχου. Φθάσας εἰς τὴν ἀκρὰν τῆς νήσου, ἐπερὶ ὅριον εἰς τοὺς αἰχμαλώτους Ἰνδοὺς τὴν κωπηλασίαν, εἶτα ἐρρίφθη εἰς βυθὸν τοῦ κόλπου ὕδατα. Ἀλλὰ μάλιστα τὰ ἀνάγκη διεπλευσαν τέσσαρες λεύγες, καὶ ὁ ἀνεμος ἠγέροτο λάβρος, αἱ δὲ εὐθραυστοὶ λέμβοι, ὡς οὔσαι καθ' ὑπερβολὴν πεφορτωμέναι, ἐκινδύνεον νὰ ἀνατραπῶσιν. Οἱ Ἰσπανοὶ ἐπανήλθον ἐν πάσῃ σπουδῇ πρὸς τὴν ἀκτὴν, καὶ ἐν τῷ φόβῳ καὶ τῇ ταραχῇ αὐτῶν ἐρρίψαν μέρος τῶν σκευῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θυσία αὕτη δὲν τοὺς ἀνεκούφιζεν ἱκανῶς, ἔσυραν τότε τὰ ξίφη, καὶ ἐδίασαν τοὺς Ἰνδοὺς νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὸ πέλαγος. Καὶ τοὶ δὲ ὄντων ἀρίστων κολυμβητῶν, ἡ μεγάλη ὁμῶς ἀπόστασις ὑπερέβαινε τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Οἱ Ἰνδοὶ ἀπαυδῆσαντες ἐξήχησαν νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν ἀκατίων, ἀλλ' οἱ Ἰσπανοὶ φοβούμενοι μὴ τὸ νέον τοῦτο βῆρος ἀνατρέψῃ τὰ σαθρὰ πλοικάρια τῶν, ἀπέκτεινον τοὺς κολυμβητὰς διὰ τοῦ ξίφους ἢ ἀπέκοπτον τὰς χεῖρας αὐτῶν. Δέκα καὶ ὀκτὼ ἀπολέσθησαν φονευθέντες ἢ πνιγνέτες, ἐννέα δὲ μόνον ἔμειναν διὰ τὴν κωπηλασίαν.

» Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας οἱ Ἰσπανοὶ κατάρθωσαν νὰ προσπελάσωσιν εἰς τὴν ἀκτὴν, ὁ δὲ Πόρρος περιέμενε καιρὸν εὐνοϊκώτερον ἵνα κάμῃ δευτέραν ἀπόπειραν, ἀλλ' οὐχ ἦν τὸ νέος οὗτος ἀγὼν ἀπέτυχεν. Ἠναγκάσθησαν λοιπὸν τότε νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σχεδίου τῶν καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα. Τότε δὲ τρέχοντες ἀπὸ κόπης εἰς κόπην ἀπέσπων διὰ τῆς βίβης τὰς τροφὰς ἀπὸ τῶν ἰθαγενῶν ἀποποιομένων τὴν ἐκουσίαν χορήγησιν, καὶ πᾶν εἶδος ἀκολασίας διεπράττον. Παρκαπονομένων τῶν Ἰνδῶν διὰ τὰς ἀταξίας ταύτας, αἱ περὶ τὸν Πόρρον ἔλεγον ὅτι διὰ τούτων ἐξήτουν νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν Ναυάρχον, ὅστις ἦν ἀσπονδὸς τῆς Ἰνδικῆς φυλῆς ἐχθρὸς.

» Ὁ δὲ Κολόμβος εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν ἐπὶ τοῦ σκαλετοῦ πλοίου ἐρρίμμενον, χωρὶς ἄλλου ὑποστηρίγματος παρὰ τοὺς ὀλιγίστους ἀνθρώπους τοὺς μέινοντας πιστοὺς εἰς τὸ χρέος τῶν. Πάντες δὲ οἱ εὐχρίθμοι οὗτοι εἰς βυθὸν διεκρίντο ἀπελπισίαν, ἥτις εἰς ἀπόγνωσιν ἐσχάτην μετετρέπετο παρὰ τοῖς ἀσθενέσιν. Ὁ Ναυάρχος προσπαθὼν συγχρῶναι νὰ τοῖς ἀποδώσῃ τὴν ὑγίαν καὶ τὸ θάρρος, δίνετο εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τὴν ὑπολειφθεῖσαν μικρὰν ποσότητα τοῦ διπυρίτου, ὡς καὶ τὰς ὑγειονοτέρας καὶ θρεπτικώτερας τροφὰς ἐκ τῶν χρηρηγμένων ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Ἐπεσκέφθη ἕνα ἕκαστον, καὶ τοὺς ἐνεθάρρυνε διὰ τῆς παρηγόρου ἐλπίδος προσεχούς ἀπαλλαγῆς, ὑποσχόμενος ὅτι θέλει ἐπικαλεσθῇ ἀφίχθεις εἰς Ἰσπανίαν τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως ἀνταμείψῃ τὴν ἐμπιστοσύνην των.

» Ἀλλὰ νέκ συμφορὰ ἦλθε νὰ ἐνσκήψῃ ἐπὶ τῶν ναυαγίων καθ' ἡν στιγμήν αἱ παρηγόριοι ὑποσχέσεις καὶ αἱ φιλοφρονητικαὶ φροντίδες τοῦ Ναυάρχου τοῖς

ἐδίδον μείζονας ἐλπίδας. Ἐπειδὴ ὁ μικρὸς αὐτῶν ἀριθμὸς δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀπὸ τοῦ πλοίου ἀπομάκρυνσίν των εἰς ἀναζήτησιν ζωοτροφῶν, ἡ ὑπαρξίς των ἐξήρτητο ἀπὸ τῆς ἰδιοτροπίας τῶν ἰθαγενῶν. Κατὰ μικρὸν αἱ τροφαὶ κατάντησαν σπάνιαι, τὰ Εὐρωπαϊκὰ ὑελουργήματα, ἅπερ κατ' ἀρχὰς ἐθεωροῦντο ὡς ἀνεκτίμητα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, κατασταθέντα κοινὰ ἀπώλεσαν τὴν ἐκυτῶν ἀξίαν καὶ ἐθεωροῦντο ἤδη ἀδιαφόρως. Αἱ πρὸς τοὺς Κασίκους γινόμεναι συμπωνίαι ὑπὸ τοῦ Διέγου, τὸ μὲν πρῶτον ἐτηρήθησαν ἀτάκτως, ὕστερον δὲ παρεμειλήθησαν ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐκ δὲ τῶν Κασίκων πλεῖστοι μὲν εἶχον ἐρεθισθῇ ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Πόρρου καὶ τῶν ὁπαδῶν του, οὓς ἐνόμιζον ὡς ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου διατασσόμενους, ἄλλοι κατεῖχον τὰς τροφὰς, ἃς ὄφειλον νὰ κομίσωσιν εἰς τὸ πλοῖον, κατὰ μυστικὴν παρακίνησιν τῶν ἀνταρτῶν οἵτινες ἤλπιζον νὰ λιμεκτονήσωσι τὸν Κολόμβον καὶ νὰ τὸν βιάσωσι νὰ ἐξέλθῃ τῆς νήσου.

» Ἐντρομὸν τὸ πλήρωμα παρεδίδοτο ἤδη εἰς τὰς φρίκας δεινῆς πείνης, ὅτε ὁ Ναυάρχος διενόηθη εὐτυχῶς σχεδίον τι σωτηρίας. Αἱ ἀστρονομικαὶ του γνώσεις καὶ παρατηρήσεις τῷ ἀπεκάλυψαν τὴν βεβαιότητα ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θέλει συμβῆ ἡ κλειψὶς σελήνης κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτός. Συγκαλέσας λοιπὸν τοὺς Κασίκους εἰς γενικὴν συνδιάλεξιν, κατ' ἡν μάλιστα ἡμέραν ἔμελλε νὰ συμβῇ ἡ ἐκλειψὶς, ἐξήγγισεν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ διερμηνεύου ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐλάτρευον τὸν Θεὸν τὸν κατοικοῦντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ λαμβάνοντα ὑπὸ τὸν προστασίαν του τοὺς ἀποδιδόντας αὐτῷ τὴν πρέπουσαν λατρείαν ὅτι ὁ Θεὸς οὗτος παροργισθεὶς κατὰ τῶν Ἰνδῶν, διότι ἀπεποιήθησαν ἢ παρημέλησαν τὴν ἀποστολὴν τροφῶν εἰς τοὺς ὑπηρέτας του, ἀπεφάσισε νὰ τοῖς πέμψῃ ὡς τιμωρίαν τὸν λοιμὸν καὶ τὴν πείναν. Ἴνα δὲ μὴ ἀμφιβάλλωσι περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης τῆς ἀπειλῆς, ἐν σημείον ἔμελλε νὰ φανῇ ἐν τῷ οὐρανῷ αὐτὴν ταύτην τὴν νύκτα, εἰς μαρτυρίαν τῆς ὀργῆς τοῦ Παντοδυνάμου τούτου Θεοῦ. Ἡ σελήνη θέλει ἀλλάξῃ τὸ χρῶμα της, καὶ κατὰ μικρὸν ἔπειτα θέλει χάσῃ τὴν λάμψιν της, προμῆνυμα φοβερὸν τῆς περριμενούς αὐτοὺς τρομερᾶς τιμωρίας.

» Οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰνδῶν ἐταράχθησαν ἐκ τῆς ἐπιστημότητος τῆς προρρήσεως ταύτης, τινὲς ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῇ, πάντες δὲ περιέμενον μετ' ἀνησυχίας τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτός. Ὅτε λοιπὸν μετ' ὀλίγον εἶδον παχυσίαν σκιὰν σκοιζοῦσαν βαθμυδὸν τὴν λάμψιν τοῦ φανοῦ τῶν νυκτῶν, καὶ τὸν ζόφον ἐξαπλούμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐκπλήξεως. Ἐδραμον εἰς τὸ πλοῖον κομίζοντες παντοειδεῖς τροφὰς, ἔπασον πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ναυάρχου, τὸν ἰκέτευσαν νὰ ἐξορκίσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ του, καὶ νὰ ἀναστελῇ διὰ τῆς μεσιτείας του τὰ ἐπαπειλούμενα εἰς αὐτοὺς κακά. Ὑπάρχοντες δὲ νὰ χορηγῶσιν εἰς τὸ μέλλον πᾶν ὅ, τι ἐπιθυμῇ τὸ ναυαγῆσαν πλήρωμα. Τότε ὁ Κολόμβος ἀποστρεφθεὶς εἰς τὸν κοιτωνίσκον του, προσεποιήθη ὅτι

συνομιλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ του. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἄγριοι ἀνέπεμπτον ἀλαλαγμοὺς ἀντηχοῦντας εἰς τὰ ὄρη καὶ τὴν παραλίαν. Ἐξῆλθε τέλος ὁ Ναυάρχος ἐκ τοῦ ἀναχωρητηρίου του, καὶ ἐκέρυξεν εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ὅτι ὁ Θεὸς του κηρύσσει νὰ τοῖς συγχωρήσῃ τὸ πταίσμα, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ τηρήσωσι πιστῶς τὰς ὑποσχέσεις των. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἐπισεικείας του ὁ Θεὸς οὗτος ἔμελλε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν σελήνην τὴν ἀραιρεθεῖσαν λάμψιν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἠκολούθησεν ἐκ τοῦ σὺνέγγυς τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ἡ σελήνη, ἀναλαμβάνουσα τὸ φῶς της, ἐράνη εἰσερχομένη εἰς τὸ φωτεινὸν στάδιον ὅπερ διατρέχει ἐν τῷ διαστήματι. Ἡ χαρὰ τότε καὶ ὁ θαυμασμὸς τῶν Ἰνδῶν ἐκορυφώθησαν, ἀπῆλθον δὲ εὐλογοῦντες καὶ εὐγνωμονοῦντες ὀλοφύχως τὸν Ναυάρχον. Ἡ εὐμηχανία αὕτη ἐξησφάλισεν εἰς τὸν Ναυάρχον τὸ σέβας τῶν ἰθαγενῶν, οἵτινες δὲν τὸν ἐθεώρουν πλέον ἢ ὡς ἀνθρώπον ἀπολαύοντα τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας τῆς Θεότητος, διότι κατεῖχεν ἐν τῇ γῇ τὸ μυστικὸν τοῦ οὐρανοῦ. Ὅθεν διὰ παντοίων φιλοδωρημάτων προσεπάθουν νὰ τὸν ἐξελεῶσι καὶ καταστήσωσιν εὐμενῆ· αἱ ζωοτροφαὶ συνέβρεον ἀφθονοί, καὶ εἰς τὸ ἔξῃ δὲν ἐφοβήτο μὴ στερηθῇ αὐτῶν.

ΚΙΟΡΟΓΛΟΥΣ.

Περσικὴ ἐποποιία.

(Συνέχεια. ἴδε φυλλάδ. 205, 206, 207 καὶ 208.)

—ooo—

Ἡ γραία ἐκράζε καὶ ἔτυπτε τὸ στήθος της. — Ποιὲ αἶμα ἀθῶον δὲν ἐχύθη εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ σὺ τὴν ἐμίανες! — Θέλεις λοιπὸν νὰ φονεύσω καὶ σὲ ἄπιστε σουρνῆτις; ἀποκρίνεται ὁ Κιόρογλου, καὶ νὰ κρημνίσω τὸν ἐπίλοιπον τοῖχον εἰς τὸ κουφάρι σου;

Ὁ Κιόρογλου ἐνδίδεται τὸ λευκὸν φέρεμα τῶν μοιλάδων, περιτιλύσσει τὴν κεφαλὴν μετὰ πολλῶν πῆχων λευκὸν παννίον, κρύπτει τὸν ταμπουράν εἰς τὸν κόλπον, τὴν δὲ μάχαιραν εἰς τὴν ὀσφύν, καὶ κρατῶν τὸ μὲν κομβολόγιον εἰς τὴν μίαν τῶν χειρῶν, τὴν δὲ βακτηρίαν εἰς τὴν ἐτέραν, διέρχεται, χάρις εἰς τὴν πλαστὴν ἐπιστολὴν καὶ εἰς τὴν ἀπόκρυφον σραγκίδα τοῦ σουλτάνου, τὰς ἱερὰς πύλας τοῦ παλατιοῦ. — Οὕτω, λέγει ὁ βασιλεὺς μετὰ συμπαθείας καὶ ἀγανακτήσεως, ἐπετρέπη εἰς τοῦτον τὸν ληστὴν τῶν ληστῶν, ἡ εἰς τὸ χαρὲν εἶσθαι... εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον τὸν ἱκανὸν νὰ κόπῃ τὸ στήθος μητρὸς θηλαζούσης τὸ παιδίον της!

Διελθὼν τὰς πύλας τῶν ἐπτὰ τειχῶν, φθάνει εἰς τοὺς ἀνθοστολιστοὺς κήπους τῆς ἡγεμονίδος. Ὑπάρχον ἐκεῖ τέσσαρες δεξμεναὶ ὕδατος ῥέοντες καὶ πίδακες. Ὁ Κιόρογλου ἐδίπλωσε τὸν μανδύαν

τοῦ εἰς τέσσαρα καὶ ἐκάθησε παρὰ τὸ χεῖλος μιᾶς τῶν δεξαμενῶν, τὸ κομβολόγιον κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἔχων ἡμικλείστους, ἀλλ' ὁμῶς βλέπων διακεκριμένως εἰς ἀναπεπταμένον κιδάκιον τὴν ὠραίαν Νιχάραν πίνουσιν οἶνον μετὰ πολλῶν ἄλλων ὠραίων κορασίων.

Μία ἐξ αὐτῶν ἔρχεται εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ νὰ λάβῃ ὕδωρ, ἀν καὶ δὲν φαίνεται ὅτι συνείθιζεν ἡ Νιχάρα νὰ βάλῃ πολὺ εἰς τὸν οἶνον της. — Ἀνθρώπε, ποῖος εἶσαι; λέγει ἡ θεραπαινὶς ἔντρομος. — Ἀνθρώπε! κρᾶζει ὁ Κιόρογλου, τί ὄνομα εἶναι τοῦτο; δὲν ἠμπορεῖς, μικρὸν κοράσιον, νὰ μὲ προσαγορεύσῃς χατζὶ; ἡ δὲ ἡγεμονὶς Νιχάρα δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ πατήσῃ τὰς ἐμβάδας της καὶ νὰ ἔλθῃ ἐνώπιον τοῦ βασιλικοῦ τζαβούση ῥουσίν, ἀπεσταλμένου ἐδῶ ἐκ τῆς Μέκκας ὑπὸ τοῦ σουλτάν Μουράτ;

Πᾶς ὅστις φέρει χαροποιὴν εἰδήσιν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λάβῃ ἀνταμοιβὴν ταχέαν. Καὶ ὁ Χάν αὐτός, εἰς ὁμοίαν περίπτωσιν, λύει συνήθως τὴν πολυτίμον ζώνην του καὶ δωρεῖ αὐτὴν εἰς τὸν ἀγγελιαφόρον. Ἡ θεραπαινὶς λοιπὸν τῆς Νιχάρας τρέχει εἰς τὸ ἀνώγειον καὶ λαμβάνει τὸ σάδι καὶ τὰ πολύτιμα κοσμήματα τῆς ἡγεμονίδος τὰ κείμενα ἐπὶ τοῦ τάπητος. — Εἶσαι μεθυσμένη; λέγει ἡ ἡγεμονὶς θαυμάζουσα διὰ τοιαύτην αὐθάδειαν. — Σὺ εἶσαι μεθυσμένη, ἀπαντᾷ ἐκείνη χωρὶς νὰ ταραχθῇ. Τὰ λαμβάνω, διότι μὲ ἀνέκουν φέρω τὴν εἰδήσιν ὅτι ἁγίος τις ἔρχασεν ἐκ Μέκκας μετὰ ἐπιστολὴν διὰ σέ. Πῦρ θεῖον λάμπει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του, καὶ τὸ πρόσωτόν του ἀναπέμπει τὰς ἀκτίνας του πρὸς τὸν ἥλιον.

— Ἀς σκιαθῶμεν, κοράσιον, λέγει ἡ ἡγεμονὶς. Ἀνέγων εἰς τὰς ἱερὰς παρκοδόσεις ὅτι οἱ προὔπαντες προσκυνετὴν τῇ Μέκκᾳ ἀπαλλάττονται ἀπὸ τὴν γέννην τοῦ πυρός, ἐὰν καὶ ὁ κονιορτὸς μόνον τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου του ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ Κιόρογλου εἶχεν ἐκδυθῇ τὸ φέρεμά του καὶ τὴν τάραν τοῦ προσκυνητοῦ, ἔκλινε τὸν πῖλον πρὸς τὸ ὠτίον του, διώρθωσε τὰς πτυχὰς τοῦ ὠραίου πρασίνου ἐνδύματός του, καὶ ἔδρασε ἐπιχαίρων τὸ κασιμέριον τὸ ὁποῖον ἐζώνυτο, καὶ ἄνωθεν τοῦ ὁποῦ ἐφαίνετο ἡ λαβὴ τῆς ἀδαμαντοκολλήτου μάχαιρας του. Ἡ ἐνάρκτος ἡγεμονὶς ἰδοῦσα τὸν ἅγιον ἄνδρα μεταμειορρωμένον εἰς ληστὴν φοβερὸν μετὰ μύστακας μεγάλους, δὲν ἔφυγεν, ἀλλ' ἔδρασε τοὺς πόδας τῆς θεραπαινίδος ἀπατηθείσης τῶσον πολὺ, καὶ προφασιζομένη ὅτι ὁ ἀπατεὼν αὗτος ἐδωκεφίλημα πρὸς αὐτὴν, προσέταξε καὶ εἰσελθὼν σφοδρῶς τοὺς πόδας της. Ἐπειτα πλάσασα τὸν Κιόρογλου, ὅστις ἐπροσπάθει νὰ διηκώσῃ τὴν θεραπαινίδα λέγων ὅτι ἦτο ἐραστὴς ἄνευ χρημάτων, ἀνέκων νὰ δελεῶσθαι τὴν διὰ δώρων, ἐπάταξε διὰ τοῦ ποδὸς τὸ στήθος του. — Ἡγεμονίς, λέγουσιν αἱ θεραπαινίδες, δὲν εἶναι κρίμα νὰ μιάνης τὸν ὠραῖον πόδα σου κτυποῦσα τὸ βρωμερὸν στήθος τοῦ ἀθλίου τούτου. — Σιωπάτε, ἀνὴρ κοράσιον, λέγει ὁ ληστὴς χωρὶς νὰ ταραχθῇ

δὲν γνωρίζετε ὅτι τὸ στήθος μου εἶναι τιμιώτερον τῆς πέτρης τῆς δεσποίνης ἡμῶν.

Τότε λαβὼν τὸν ταμπουράν ἐτραγουδῆσεν·

— Ἀναπνέω εἰς τὸν κήπον σου τὴν εὐωδίαν τοῦ θυκίνθου καὶ τοῦ ἴου. Ὡς ταῦτα, ἀνθεὶς εἰς τὴν μοναξίαν. Εἶσαι βέλος εἰς τὸ βέλος τῆς καρδίας μου.

Ἡ μὲν Νιχάρα ὠργίσθη ὅδε Κιόρογλου ἐξήκολούθησε τραγουδῶν.

— Εἶσαι ὁ δροσερώτερος καρπὸς τῶν κήπων τοῦ ἔθνους· εἶσαι τὸ κυδώνιον τὸ εὖοσμον καὶ τὸ χρυσὸν μύλον.

Ἀντὶ ὅμως νὰ καταπραῦθῃ διὰ τοιούτων ἐγκωμίων, ἡ ἀγρία Νιχάρα νεύει εἰς τὰς περὶ αὐτὴν καὶ παρευθὺς χάλαζα γρονθοκοπημάτων πίπτει κατὰ τοῦ αὐθάδους. — Θεὸς φυλάξοι, ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεὺς, νὰ πέσῃ τις εἰς ὄνυχας γυναικὸς ὠργισμένης!

Παραχρῆμα τὰ ἐνδύματα τοῦ Κιόρογλου κατεσχίσθησαν. — Ἡγεμονίς, λέγει, ἐν δὲν λυπησάμενος, ἐλέησε τοὺς ἀδελφούς· αὐτὰ τὰ ταλαίπωρα κοράσια· διότι αἱ χεῖρές των θὰ χονδραίνουν γρονθοκοποῦσαι. Ἡ δὲ ἡγεμονίς λέγει πρὸς αὐτάς· — Ἀς ὑπάγωμεν νὰ πῶμεν ὀλίγον οἶνον διὰ νὰ ἐνδυναμώσωμεν, ὥστε νὰ δειρῶμεν ἀκόμη τὸν πλάνον τοῦτον. Ἀλλ' ἐπιστρέψουσιν εἰς τὸ παλάτιόν της, ἐθεώρησεν ὁπισθεν, παρετήρησε τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Κιόρογλου καὶ τῆς ἡγεμονίς. Ἐν τῷ ἄμα δὲ λησμονήσας οὗτος τοὺς δριμυτάτους πόνους τῶν κεντημάτων καὶ τῶν βλάβων, ἔλαβε πάλιν τὸν ταμπουράν καὶ ἔψαλεν·

— Ὡ Νιχάρ, ὀφθαλμοὺς ἔχουσα δορκάδος, θὰ ἴδω τὴν καρδίαν σου ἀπολιθωθεῖσαν; σὺ μὲ κατήσχησας. Εἶθε οἱ ὀφθαλμοί σου νὰ πληρωθῶσι δακρύων!

Ἡ Νιχάρ, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποσπᾷ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἀβρὼν τοῦ προσώπου τοῦτου, εἶπε καὶ τῇ ἑφερον οἶνον.

— Πλήρωσε τὸ ποτήριόν σου ἀπὸ τὸ αἶμά μου καὶ πίε· ἔψαλεν ἀκόμη ὁ Κιόρογλου.

Βλέπων τὸν οἶνον ὁ Κιόρογλου, ὅστις δὲν εἶχε πίει ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὸ Σαμί Πέλ, ἐλησμόνησε τὴν ἐρωτικὴν του ἀπελπισίαν διὰ νὰ γλείψῃ τὰ χεῖλη του. Ἡ Νιχάρ κινουμένη ἐκ συμπαιδείας, διέταξε νὰ τῷ φέροιται λευκὴν βλαστάνου μοιρὰ εἰπούσα· — Δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατόν σου, πίε καὶ ἀναχώρησε.

Ὁ Κιόρογλου γευθεὶς τὸ βλάστημα, καὶ μετὰ μορφοσμοῦ ἀποβαλὼν αὐτό, ἐζήτησεν οἶνον. — Ἀχ! ἄγχι ἄνθρωπε, πίσεις τὸ ἀπηγορευμένον ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ Προφῆτου, λέγει ἡ ἡγεμονίς ὀργισθεῖσα ἐκ νέου. Ἀλλ' ἔστω, σὲ τὸ δίδωμεν, ἀλλὰ θὰ χορεύσῃς διὰ νὰ μᾶς ψυχαγωγῇς· μετὰ τοῦτο δὲ θὰ σὲ δειρῶμεν ἀκόμη καὶ θὰ σὲ ἐκβάλωμεν ἔξω. Ἡ Νιχάρ γίνεται ἄρπεντος καὶ ἐπανέρχεται μὲ τὰς θεραπαινίδας, φερούσας τάπητας, οἶνον καὶ φαγητὰ διάφορα. Στρωννύουσι τοὺς τάπητας ἐπὶ τῆς χλόης, ἐτοιμάζουσι τὸ συμπόσιον παρὰ τὴν πηγὴν. Τὸ ἦθος

τῆς ἡγεμονίδος ἦτο πλήρες χαρίτων, καὶ, εἰ καὶ πλήρης ὀργῆς, εἶχε διευθετηθεῖ ἡ μάλλον χαλάσει τὴν ἐνδυμασίαν της διὰ νὰ γείνῃ θελακτικωτέρα. Ὁ Κιόρογλου δ' ἔψαλεν·

— Ἀγάδες, ἀδελφοί! Ἦλθεν ἡ Νιχάρ! Δάκρυα χαρῆς ῥέουσιν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὁ Ἀρμένιος ἀγαπᾷ τὸν σταυρόν του, ἀν καὶ ὁ προφήτης του ἐθασάνισθη ἐπὶ σταυροῦ! Βλέπετε πῶς ἐκόσμησε τὴν μαύρην κόμην της, ἥτις πίπτει ἐπὶ τοῦ ἄβρου τραχήλου της! Ἦλθεν!

— Ἦλθε διὰ νὰ μὲ διδάξῃ τί ἐστὶ κάλλος.

Ἡ Νιχάρ ἦλθε νὰ φονεύσῃ τὸν Κιόρογλου· ἦλθεν! Ἡ ἡγεμονίς τὸν παρετήρει ἀδιστακτικῶς· ἀλλ', ὡς αἱ ἡμέτεραι γυναῖκες, (καὶ αὐτὴ) ἐφαίνετο πάντοτε σκληροτέρα διὰ νὰ ἀγαπᾶται περισσότερον· μόνον δὲ οἱ τρόποι της ἦσαν ὀλίγον τί ζωηρότεροι. Ἐμπρόσταξεν καὶ τὸν ἔδειραν τοσοῦτον μάλιστα σφοδρῶς, ὥστε ὁ Κιόρογλου καταβλήθεις ὑπὸ τῶν πόνων ἐκυλίετο κατὰ γῆς. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάσωμεν ἐνταῦθα βλέποντες τὸν ἥρωα τοῦτον, τοῦ ὁποῦ ἡ μυθώδης ἰσχὺς κατετρήσκει λεγεῶνας, καὶ ἦνοιγε δρόμον ἐν μέσῳ στρατοπέδων, ἐπεκτείνοντα τὴν πραότητα καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ ὠρεῖον φύλον ἐωσὺ νὰ συγχωρήσῃ νὰ τὸν ζυλοκοπήσωσιν, ἀπαρᾶ λήκτως ὅπως καὶ ὁ Δὴν Κιστό, ὁ ὑπογραμμὸς τῶν ἱπποτών; Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀγάπης χαρακτηρίζει τὸν Κιόρογλου καθ' ὅλον τὸ ποίημα. Τέλος πάντων μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ ἐπὶ πλέον, ἀλλ' οὔτε θέλων νὰ σηκώσῃ χεῖρα κατὰ τῶν γυναικῶν, ἔβριψεν ἐκυτὸν εἰς τὴν δεξαμενὴν, τὴν δὲ ἦλθε κολυμβῶν, κρατῶν τὸν ταμπουράν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς καὶ φθίσας εἰς τὸ μέσον, ὅπου τὸ ὕδωρ ἀνεπήδη ἐκ κιονίσκου μαρμαρίνου, ἐκάλισεν αὐτοῦ.

Αἱ γυναῖκες τότε ἤρχισαν νὰ τὸν λιθοβολῶσιν. — Ὡ Πέλλι Ἀχμέτ! μὲ ἠπάτησες, ἔλεγε κατ' ἐκυτὸν ὁ Κιόρογλου. Αὐτὴ ποτὲ δὲν μὲ ἠγάπησες.

Τότε ἤρχισε νὰ ψάλλῃ, καὶ, ἐκεῖ, τῇ εἶπε τόσον ὠρεῖα πράγματα, ὥστε ἡ καρδία της ἤρχισε νὰ πάλῃ καὶ νὰ ἀκούῃ μὲ ἡδονὴν ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον αὐξανόμενην.

— Ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀνατολῆς· αὐτὴ εἶναι ὁ κήπος τῶν ἀνθέων. Τὰ ῥόδα ἀνοίγουσι τοὺς κάλυκας των ἐπὶ τῶν παρειῶν της! Μυθεῖς ἐχθρὸς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ κυττάξῃ εἰς τὸν κήπον τοῦ ἐραστοῦ!... Ὡ Νιχάρ! Ὅστις ἐγγίσῃ τὴν ζώνην σου ἄπαξ μόνον, θὰ γείνῃ ἀθάνατος.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Τὸ ἔσπερας ἐπλησίαζεν. Ἡ δρόσος τοῦ ὕδατος καταπρῶνε τὰς ἀλγυδὸνας τοῦ Κιόρογλου. Ἡ ἡγεμονίς λέγει κατ' ἐαυτήν. — Ἐπαναλαμβάνει ἀκαταπαύστως τὸ ὄνομα τοῦ Κιόρογλου. Ἀ! ἂν ἦτο ὁ ἴδιος! Εἰπέ, ὁμολόγησε τὸ ἀληθές, τῷ λέγει, εἶσαι σὺ ὁ Κιόρογλου; — Ἐπειδὴ δὲ τὸ διεβεβαίονεν, ἐπανελάσεν. — Ὁ Κιόρογλου, λέγουσιν, εἶναι τοῦ αὐ-

τοῦ ἀναστήματος μὲ τὸν πατέρα μου τὸν σουλτάνον. Φέρε νὰ δοκιμᾷσω ἐπὶ σὲ τὸ βασιλικόν του φόρεμα· καὶ ἂν μὲν εἶναι πολλὰ μακρὸν διὰ σέ, θὰ ἐμπήξω καρφία εἰς τὰς πτέρνας σου διὰ σὲ καταστήσω ὑψηλότερον· ἐν δὲ πολλὸν κοντόν, θὰ κόψω τοὺς πόδας σου· ἐν δὲ εἶναι πολλὸν πλατὺ, θὰ ἀνοίξω τὴν κοιλίαν σου, καὶ θὰ σὲ γεμίσω μὲ ἄχυρον διὰ νὰ ἐξογκωθῇς.

Ὁ Κιόρογλου λέγει· θέλεις νὰ μὲ τιμωρῇς κατὰ τὸν κώδικα τοῦ Ἀπου-Χορεῦρχ. Ἀδιάφορον, ἀς τὸ δοκιμᾷσω.

Καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τὸ ὕδωρ, ἔλαβε τὸ ἐνδύμα ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς τῆς Νιχάρ· ἐφαίνετο ὅτι ἦτο κατασκευασμένον δι' αὐτόν. Τότε περιέπλεξεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν τράχηλον ἀλλήλων, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ κίον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Τούρκων, ἔπιον ἀπὸ τὸ αὐτὸ ποτήριον. Τότε λέγει ἡ ἡγεμονίς· — Ἐφερες καὶ τὸν περιδῶτον ἵππον σου τὸν Κιράτ; — Μάλιστα. — Πρέπει νὰ εὖρης καὶ δι' ἐμὲ ἄλλον ὡσαύτως καλόν.

Ὁ Κιόρογλου βλέπων ὅτι ἤβανεν ὁ πρὸς αὐτόν ἔρω· τῆς ἡγεμονίδος ἤρχισε νὰ ψάλλῃ. — Ὑγρὰ, ὑγρὰ εἶναι ἡ χιών τὴν ὁποῖαν βλέπομεν ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων! Οἱ λάμποντες ὀφθαλμοί σου ἐμφυσῶσι τὴν δρόσον εἰς τὴν κατασβεσμένην καρδίαν μου. Ἡ φιλότιμη μου ἐρωμένη εἶναι ἐνδε-δυμένη ἱμάτια ῥοδόχρου. Εἶναι ὅλη ῥοδόχρου. Τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον πίνει εἶναι διαυγές ὡς τὸ κυανὸν τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ὀφθαλμοί της μελίσκονται ὑπὸ ἔρωτος καὶ οἶνου.

Εἶμαι ὁ Κιόρογλου. Δὲν εἶμαι ἐλεύθερος νὰ περιπατῶ εἰς τὰ ἄλλα ταῦτα; Δὲν δύναμαι νὰ περιπατῶ ἐλεύθερος εἰς τὸν κόσμον· διότι ὁ κόσμος εἰς ἐμὲ εἶναι στενωτάτος.

Ὁ Κιόρογλου συμφωνήσας περὶ τοῦ πρακτεῦς μετὰ τῆς ἡγεμονίδος, ἐφόρεσε πάλιν τὰ ἐνδύματα τοῦ Μουλλά καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῷ χαρέμ, ὅπως καὶ εἰσῆλθεν. Εἰς τὴν πύλιν κρατήσαντες αὐτόν οἱ φύλακες εἶπον· — Ἀγχι ἄνθρωπε, ἐπειδὴ ἰσχύεις παρὰ τὴν ἡγεμονίδα, εἰπέ εἰς αὐτήν, διὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ πληρῶσθαι τοὺς μισθοὺς μας· διότι ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πατρός της, τοῦ Σουλτάνου, ὀφειλὸν δὲν ἐλάμβανεν.

Ὁμνύω ὅτι θὰ προσπαθῶ διὰ νὰ δοθῶσιν οἱ μισθοί σας, λέγει ὁ Κιόρογλου. καὶ, ἐν τούτοις, διὰ νὰ δείξητε τὴν δυσἀρεσκείαν σας, πρέπει νὰ ἐγκαταλείψετε τὰς θέσεις σας καὶ νὰ μὴ θελήσητε νὰ συνοδεύσητε τὴν ἡγεμονίδα.

Ἀπὸ δὲ ὁ δόλιος ἐδωσέ ταύτην τὴν ἀπάντησιν, ἐπιστρέφει παρὰ τῇ γράτῃ, καὶ ἔπειτα ὑπάγει νὰ ἀγοράσῃ πῶλον καλὸν τριετῆ, τὸν φέρε εἰς τὸν σταῦλον, ἐτοιμάζει ὁ ἴδιος τὸ ἐρίπιον, καὶ, περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὅτε διὰ τῶν ἡλίων τῶν σελιγγίων ἀνηγγέλλετο ὁ ἔξω τῆς πόλεως περίπατος τῆς βασιλοπαιδός, πληροῖν ἀδρῶς τὴν γράτῃ, τὴν συμβουλεύει νὰ κρυφθῇ διὰ νὰ μὴ καταδιώχθῃ ὡς φιλοξενήσασα αὐτόν, καὶ ἀναβᾷ τὸν Κιράτ, παρακολουθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ προσ-

νηγμένου εἰς τὸν ἀναβολέα του, φθάνει ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τὴν Νιχάρ, ἥτις μετ' ὀλίγον φθάνει ἐντὸς ὀχλήματος· τὴν ἀρπάζει ἐκ τοῦ μέσου τῶν θεραπαινίδων, τὴν καθίζει ὀπισθεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ φεύγει ὁμοῦ μὲ αὐτὴν εἰς τὴν ἑρημον. Ἐκεῖ, περὶ κατακουρασμένος, ἐξαπλύνεται ἐπὶ τῆς χλόης καὶ κοιμάται. Ἡ ἡγεμονίς τὸν ἐρωτᾷ ἐν σκοπῇ νὰ κοιμηθῇ πολὺ. — Ὁ ὕπνος μου, τῇ λέγει, εἶναι δύο εἰδῶν· ὁ μὲν βραχύτερος διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρας, ὁ δὲ μακρότερος ἑπτὰ. Ἀλλ' ἄκουσε, φιλότιμη μου· ὁ Κιράτ ἔχει τὸ χάρισμα τοῦ νὰ προαισθάνηται τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν· καὶ ὅταν μὲν ὁ ἐχθρὸς ἀρχίζει τὴν πορείαν πρὸς καταδίωξίν μου, ὁ Κιράτ χρεματίζει· ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, τὸν Κιράτ καταλαμβάνει ἀνησυχία καὶ ἀρχίζει νὰ φουᾷ ἐκ τῶν ῥωθῶνων· ὅταν δὲ εἶναι ἤδη πλησίον, ὁ Κιράτ ἔσει τὴν γῆν καὶ ἀρπίζει τὸ στόμα του. — Ἡ ἡγεμονίς παραπονεῖται ματαίως διὰ τὸν μακρὸν ὕπνον, διὰ τοῦ ὁποῦ ὁ ἐραστής ἐπαπειλεῖ αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου μεταξὺ κινδύνων. Ἀλλ' ἔπρεπε ὁ Κιόρογλου νὰ κοιμηθῇ ἢ νὰ ἀποθάνῃ· διότι ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ κρατὶς ἀπῆται ὕπνον παρόμοιον μὲ τὸν θάνατον. Παρετήρησε τὸν Κιράτ μὲ ἀνησυχίαν, καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι ἐσήμεινε τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν πορείαν τοῦ ἐχθροῦ, ὅταν εἶδεν τοὺς πόδας του ἔξοντας τὴν γῆν, καὶ τὸ στόμα πλήρες ἀφροῦ, ἐξύπνησε τὸν Κιόρογλου, καθὼς τὴν εἶχε παρρηγίσει. Παρευθὺς ἐγείρεται, δίνει ἐκ νέου τοὺς ἱμάντας τοῦ ἵππου του, ἀναβιβάζει τὴν Νιχάρ εἰς τὸν ἄλλον, καὶ περιμένει ἀτρομέτως τὸν νέον σουλτάνον Πουρτζὶ ἐρχόμενον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀδελφῆς τῆς Νιχάρ. Ὁ Κιόρογλου, διὰ τῶν τρομερῶν ἀσμάτων του, ἐμπνέει τῶρον εἰς τὴν καρδίαν τῶν πολεμιστῶν τοῦ ἡγεμονίου, καὶ, μετ' ὀλίγον, ὁρμήσας εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, τοὺς διασκορπίζει ὡς ἀγέλην δορκάδων. Ἀλλ' ὁ Πουρτζὶ Σουλτάν ἀπόρχειν ἔχων νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀδελφὴν του, ὁρμᾷ μόνος κατ' αὐτοῦ. — Τί νὰ κάμω, λέγει ὁ Κιόρογλου κατ' ἐαυτόν, ἐν φονεύσω τὸν ἀδελφόν της φιλότιμης μου, δὲν θὰ μὲ τὸ συγχωρήσῃ ποτέ, καὶ θὰ πληρώσῃ τὸν βίον μου πικρίας. — Ἡ Νιχάρ ἀρπίζει νὰ θηγνῇ. — Ὡ Κιόρογλου, ἔνα μόνον ἀδελφὸν ἔχω, μὴ τὸν φονεύς. — Ἀγαπητή μου, μὴ φοβεῖσαι καθόλου. Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν βασιλόπαιδα, εἶπεν. — Ὁ ἐπιστάτης τῶν ἱπποστασιῶν σου δὲν κερδαίνει τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον τρώγει· διότι οὔτε τὸν ἱμάντα τοῦ ἵππου σου συνέσφιγγε· σὲ εἰδοποιῶ ὅτι κλονίζεσαι ἐπὶ τοῦ ἐρίπιου. Κατάβα καὶ σφίγγε τοὺς ἱμάντας καὶ ἔπειτα πολεμοῦμεν. Ὁ εὐπιστος Τούρκος καταβαίνει νὰ διορθῶσιν τὸ ἐρίπιον. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Κιόρογλου πλησιάζει μὲ προσοχὴν, τὸν ἀνατρέπει, καθήκει ἐπ' αὐτοῦ καὶ προσπαεῖται ὅτι θέλει νὰ τὸν σφάξῃ. Ὁ Πουρτζὶ κλαίει καὶ δαύρεται λέγων. — Ὁ πατήρ μου ὁ Σουλτάνος ἔχει μόνον μίαν θυγατέρα καὶ υἱὸν μονογενῆ· σὺ τὴν μὲν ἀρπάζεις, τὸν δὲ μέλλεις νὰ σφονεύς· καὶ οὕτω θὰ ἐξελθῇ ὅλη ἡ οἰκογένεια

Σὲ χαρίζω τὴν ζωὴν μὲ συμφωνίαν ὅτι θὰ μὲ δώσῃς τὴν ἀδελφὴν σου εἰς γάμον· εἶμαι ἐπίσης σοφὸς ὅσον καὶ μολλᾷς τις· ἀνέγνωσα τοὺς ἐπὶ τὸν τόμον τῶν ἀράδων ὑπομνηματιστοῦ εἰς τὸ Κοζάνι· ἡξούρω ἐκ στήθους ὅλην τὴν ἀκολουθίαν τοῦ γάμου. — Ὁ βασιλόπουλος ψάλλει μετ' αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ τοῦ Κοζανίου διορίζομένην ἀκολουθίαν, καὶ τῷ δωρεῖ τὴν ἀδελφὴν του. Ὁ Κιόρογλου τὸν ἀνέγειρε καὶ φιλήσας τὸ μέτωπόν του λέγει· — τοῦ λοιποῦ, ἐν ὀνόματι καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς σου σουλτάν Μουράτ, διοικῶ καὶ βασιλεύω εἰς τὸ Σαμλί Πέλ; Ποῦ θὰ εὑρίσκα καλλίτερον σύζυγον διὰ τὴν θυγατέρα σου; Ἐνῶ δ' ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν των ὁ Κιόρογλου καὶ ἡ Νιχάρα πρὸς τὸ Σαμλί Πέλ, συνέβησαν καὶ ἄλλα. Διέρχονται διὰ τοῦ στρατοπέδου Εὐρωπαϊοῦ θινός, ὅστις κυριευθεὶς ἀπὸ ἔρωτα τῆς Νιχάρας θέλει νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸν σύζυγόν της. Ὁ Κιόρογλου ἠναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν συνοδίαν καὶ ληστεύσῃ τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν. Ὅτε δ' ἐμελλεν ἔξελθαι νὰ τὸν φρονέσῃ διὰ τὸν μᾶλλον νὰ ζῇ ἡ Νιχάρα οἰκτείρουσα τὸν νέον, τὸν σώζει καὶ ἀπειλεῖ τὸν Κιόρογλου ὅτι ἐὰν δὲν πύσῃ καταδιώκων αὐτὸν θὰ καταπίει δηλητήριο ὀκνητὸν καὶ κριμμένον εἰς τὸν δακτύλιόν της. Ὁ δὲ Κιόρογλου ὑπακούσας, ἐξηκολούθησε μὲ αὐτὴν τὴν ὁδοιπορίαν. Ἡ Νιχάρα ἦτο ἐπιτηδεύουσα περὶ τὸ ἱππεύειν ὅσον αὐτός, καὶ ἠδύνατο νὰ τρέξῃ μὲ τὴν αὐτὴν τόλμην καὶ ταχύτητα. Ἐπέπεσαν ἐπὶ ἐμπορικῆς συνοδίας, καὶ ἐρορολόγησαν ἐπαισθητῶς αὐτούς.

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Πρὸς τὴν ἀρεσίαν μου (1).

—ooo—

Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην θὰ σὲ ὁμιλήσω, φιλότατη μου, περὶ τῆς χρήσεως τοῦ καιροῦ καὶ περὶ πῶς καταλληλότερον νὰ χαλινωγῇς τὴν φαντασίαν σου. Πρέπει πρῶτον, ἀγαπητή μου, νὰ παραδεχθῇς ὅτι ἡ τελειότης καὶ ἡ εὐτυχία εἶναι ἀλληλένδετοι, ὅτι ποτὲ δὲν θέλεις εὐτυχῆσαι ἐὰν δὲν ἀκολουθῇς ἀκριβῶς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, καὶ ὅτι ἀνὰ ποτὲ δυστυχῆσαι, ἡ δυστυχία σου θέλει προέλθει ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ ἀταξίας σου. Ἐρώτησον τοὺς γέροντας, καὶ ἐὰν εἶναι εὐλογητοὶ θὰ σὲ εἰπῶσιν ὅτι τὰς μεγαλητέρας αὐτῶν λύπας ἐπικάλυψαν αὐτοὶ μόνον ἢ διὰ τῆς ἐλλείψεως ἀρετῆς τινος. Ἡ λύπη ἀκολουθεῖ πάντοτε ἐκ τοῦ πλησίον τὸ σφάλμα· ἀλλ' ὁ ἐκπληρῶν τὸ καθήκον αἰσθάνεται τοιαύτην ἡδονὴν καὶ ἀνάπαυσιν τῆς συνειδήσεως, ὥστε ἀνταμείβονται πλουσιοπαρόπως δι' αὐτῶν αἱ μέριμναι ὅσας κατέβαλε διὰ τὴν μὴ παρακτραπή τῆς εὐθείας ὁδοῦ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀμελῇς τὰ καλὰ ὄρα τὰ ὁποῖα σοὶ ἔδωκεν ἡ πρώτη ἀνατροφή σου, καὶ ἀνὰ προω-

ρισμένον εἶναι νὰ εὐχαριστῶσι μόνον αἱ γυναῖκες, ἀς ἐκπληρῶσι τὸν προορισμὸν τοῦτον μάλλον διὰ τοῦ στολισμοῦ τοῦ νοδὸς παρὰ διὰ τοῦ κάλλους, ἐὰν ἔλαβον τοιοῦτο παρὰ τῆς Προνοίας. Ἡ ὠραιότης βεβαίως εἶναι καλὸν συστατικὸν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ἡ διάκρισις αὐτῆς εἶναι σύντομος· ὅσον δὲ ἐφήμερος εἶναι ἡ βασιλεία αὐτῆς, τὸσον ἀξιολύπητος καθίσταται μετὰ τὴν παρέλευσιν αὐτῆς ἡ ζωὴ γυναικὸς, ἥτις κατὰ τὴν νεότητά της μόνον ὠραία ἐφρόντισε νὰ εἶναι. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μάλιστα, ὅτε αἱ μεγαλήτεροι καταστάσεις, ὅσον ἀσφαλεῖς καὶ ἀνφαιώνονται, κατήντησαν ἐφήμεροι ὅσον καὶ ἡ ὠραιότης, πρέπει ὅχι μόνον νὰ στολιζόμεν τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ τελειοποιώμεθα εἰς ὅποιανδήποτε τέχνην, τῆς ὁποίας ἡ σήμερον εὐχάριστος μόνον ἀσχολία, ἐνδέχεται ν' ἀποβῇ ποτε καὶ χρήσιμος. Πόσοι ἀξιώσιμοι κυρία ἀνατρέφουν τὰ τέκνα καὶ διατηροῦν τὴν οἰκογένειάν των διὰ τινος τῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα χάριν ἀπλοῦ στολισμοῦ καὶ ἐπιδείξεως ἀπέκτησαν νέαι οὐσαι!

Συνεῖθισον λοιπὸν εἰς τὴν ἐργασίαν, ὅχι μόνον διὰ νὰ μὴ στενοχωρῇσαι, ἀλλὰ καὶ διὰ ν' ἀντιπαλαίης πρὸς ἐνδεχομένους δυστυχίας. Δὲν εἶναι ἐγκλημα τὸ νὰ ἀμελῇ τις τὰ προτερήματα τὰ ὁποῖα ἀπέκτησε κατὰ τὴν νεότητά του; «Ὅστις δὲν ἀποκτᾷ χάρι· μὴ ἀρίνης λοιπὸν νὰ λέγῃσι τοῦτο περὶ σοῦ, διότι τοιοῦτοτρόπως δύνασαι νὰ ἐξετελειωθῇς. Ὅθεν μελέτη πάντοτε καλοῦς συγγραφεῖς, ἀναγίνωσκες ὀφέλιμα βιβλία, ἀκολουθεῖς ζωὴν φρονίμου γυναικὸς, καὶ ἀπόφευγε τὸ νὰ μιμῇσαι τὰς ἀνοήτους νέας, αἵτινες φρονοῦν ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἡ διασκεδάσις. Ἡ ἐργασία, ἀγαπητή μου, ἔχει καὶ ἄλλο μέγιστον προτέρημα, δηλαδή τὸ νὰ ἐνασχολῇται τις χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ἄλλων. Παρατήρησον τὰς γυναῖκας, αἵτινες δὲν ἔμαθον νὰ κατετρίβωσιν ἐργαζόμεναι τὸν καιρὸν των, καὶ θὰ ἴδῃς αὐτὰς πάντοτε ἐκτὸς τῆς οἰκίας των περιφερομένας καὶ ζητούσας διασκεδάσεις. Περιφερόμεναι δὲ ἐνθεν κακειθεν ὀκνηραὶ καταντῶσιν ἐπὶ τέλους ὀχληραὶ καὶ ἀνυπόφοροι εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐξ ἐναντίας ἡ ἐργαζομένη γυνὴ ἐπαρκεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν της, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλων πρὸς διασκεδάσιν. Αἱ συναναστροφαί, οἱ χοροί, αἱ νέαι γνωριμίαι καὶ ὅλαι αἱ τοιαῦται διασκεδάσεις χάνουν ταχέως ὡς τὰ παιγνίδια τῶν παιδίων, τὴν ιδιότητα, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς εἶχον τοῦ νὰ μᾶς εὐχαριστῶσιν. Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν εὐτυχίαν σου, τὸ ν' ἀποκτᾷς μέγιστον ἀσφαλῆ, ἀπὸ σὲ μόνον ἐξαρτώμενα, δι' ὧν ἀσφαλῶς τὸν καιρὸν σου ν' ἀπομακρύνῃς τὴν ἀηδίαν τῆς ἀργίας καὶ ὅλα τὰ ζοφερὰ νέρη τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται ποτε νὰ καλύψωσι τὸν οὐρανόν σου. Τοιαῦτα δὲ μέσα εἶναι ἡ σπουδὴ, αἱ τέχναι καὶ ἐν γένει ἡ ἐργασία τοῦ νοδὸς καὶ τοῦ σώματος. Ἐὰν τὸ πνεῦμά σου δὲν ἔχῃ ῥοπὴν πρὸς τὰς τέχνας, ζήτησον ἄλλο εἶδος ἐνασχολήσεως πρὸς τὸ ὁποῖον αἰσθάνεσαι περισσοτέραν κλίσιν· ἐπειδὴ ἀλλέως θὰ κοπιᾷς εἰς μάτην, καὶ μόνον στενοχωρίαν καὶ τὴν δυσάρεστον συναίσθησιν τῆς ἀνικανότητός σου θ' ἀπολαύσῃς.

(1) Ὁρα φυλλάδ. 203, σελ. 267.

Διὰ τὴν γίνῃ δὲ ἡ καλὴ ἐνασχολήσις τοῦ καιροῦ σου συνήθεια πρέπει νὰ ᾔναι εὐχάριστος. Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἐκ τῶν τερπνοτέρων μέσων πρὸς διασκέδασιν τῆς μοναξίας· ἀλλ' ὁποῖαν προσοχὴν πρέπει νὰ ἔχῃ τις ὡς πρὸς τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ὁποῖους ἐκλέγει πρὸς ἀνάγνωσιν! πόσον ἀναγκαῖον εἶναι τότε αἱ συμβουλαὶ τῆς μητρὸς ἢ ἄλλου καλοῦ ὁδηγοῦ! Τὰ βιβλία εἶναι, φιλότατη μου, οἱ καλλήτεροι σύμβουλοι ἢ οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοὺς ὁποῖους εὐρίσκομεν εἰς τὴν ζωὴν! Μὴ σπεῖδες λοιπὸν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀναγνωσμάτων, ἀλλ' ἀπομάκρυνε τὰ κινδυνώδη καὶ ἀνὰ σὲ προσενῶσιν εὐχαρίστησιν.

Μακαρία ἡ νέη ἡ προσθέτουσα εἰς τοὺς ἀγαθοὺς φίλους της καὶ τὰ καλὰ βιβλία, καὶ εὐχαριστομένη εἰς τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν, καὶ συμβουλευομένη, καὶ ἀκούουσα καὶ ἀπολαμβάνουσα τὰ ἐξ αὐτῶν ἀγαθὰ! Θεώρει λοιπὸν τὴν νεότητά ὅχι ὡς ἡλικίαν τέρψεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡλικίαν τὴν ὁποίαν σὲ δίδει ὁ Θεὸς διὰ νὰ τὴν ἀριεργὴν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἀμελημένη γῆ παράγει πάντοτε ἄσχημα φυτὰ· ἄσχημα δὲ εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τοῦ ἀκαλλιεργήτου νοῦς· ἀλλ' ἡ μελέτη ἀναπτύσσει τοὺς σπόρους τῶν προτερημάτων, γεννᾷ καλὰς ἀρχάς, καὶ αὐξάνει τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς.

Ἡ καλὴ ἐνασχολήσις τοῦ καιροῦ εἶναι δαῖγμα μεγάλης φρονήσεως· πιστεύσον με ὅτι διὰ τῆς τάξεως περὶ τὴν ἐργασίαν κατορθώνομεν πολλὰ, μᾶς μένουν δὲ καὶ ὦραι διὰ ν' ἀφιερῶσωμεν αὐτὰς εἰς τὰ χρέη καὶ τὰς διασκεδάσεις τῆς κοινωνίας. Δὲν σὲ συμβουλεύω ζωὴν καλογραφίης, ἐξ ἐναντίας θέλω νὰ σὲ κατστήσω ἀξιαγάπητον διὰ τοῦ πνεύματός σου εἰς τὴν κόσμον, καὶ ἐπικινετὴν διὰ τὴν ἀξίαν σου. Ἡ ῥώτησάν ποτε τὴν μεγάλην Αἰκατερίνην αὐτοκρατορικῆς τῆς Ῥωσίας, πῶς κατώρθωσε τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα. Ἀριθμοῦσα τὰς ἡμέρας, καὶ γνωρίζουσα πῶς νὰ μεταχειρίζωμαι αὐτὰς, ἀπεκρίθη.

Ὁ δὲ μέγας Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα πῶς τόσον νέος ἐπράξε τόσα μεγάλα ἔργα, ἀπεκρίθη. Συλλογιζόμενος ὅτι ὁ καιρὸς εἶναι ἡ ὁ πολυτιμότερος φίλος, ἡ ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρός.

Ἡ τάξις εἰς τὴν ἐργασίαν ἔχει τρία πολυτιμότερα καλὰ, οἰκονομεῖ τὸν καιρὸν, στολίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, καὶ μᾶς ὀπλίζει ἐναντίον τῆς δυστυχίας. Ὅθεν τακτοποιεῖ πάντοτε τὰ τῆς ἡμέρας σου ἐκ προκαταβολῆς, καὶ μόνον τὴν διασκεδάσιν ἄφινε ἀπροσδιόριστον. Τὴν αὐγὴν πρέπει νὰ ἐνασχολῇσαι εἰς τὰ χρέη τῆς καλῆς οἰκοδομοῦναις, ἐπειδὴ πρὶν γίνῃς ἀξιαγάπητος, πρέπει νὰ γίνῃς χρήσιμος· ἔπειτα ἔρχονται αἱ ὦραι αἱ ἀφιερῶμεναι εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὰ εὐχάριστα ἐργάσματα καὶ εἰς τὰς ἀναγνώσεις· ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτῶν αἱ τελευταῖαι πρέπει νὰ φέρωσι καρποὺς ὀφελίμους. Ἀναγίνωσκε βραδέως, συλλογίζου περὶ ὧν ἀνέγνωσας, κράτει σημειώσεις τῶν ὅσα σ' ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν, καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ μάθῃς καὶ σὺ νὰ συλλογίζεσαι καὶ νὰ γράφῃς ὁρθῶς. Ἐνθυμοῦ πᾶντοτε ὅτι ἡ μελέτη τῶν μὲν νέων εἶναι τροφή,

τῶν δὲ γερόντων παρηγορία, καὶ ὅτι ἀνεῖς αὐτῆς γινόμεθα βόνη περιττὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς· αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Θὰ εἶμαι εὐτυχὴς ἐὰν ἀκολουθοῦσα τὰς συμβουλὰς μου μὲ ἀποδείξῃς ὅτι ἐνασχολήσα καλῶς τὸν καιρὸν μου γράφουσα πρὸς σὲ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεσαι τὸν ἰδικόν σου. Ὑγίαινε.

Μετὰφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ε. Μ.

ΕΚ ΤΩΝ ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΤΙΝΕΣ ΦΙΛΟΚΡΙΝΟΥΜΕΝΑΙ Η ΕΠΑΝΟΡΘΟΥΜΕΝΑΙ.

(Ἰδε φυλλ. Πανδ. 183, 187, 193 καὶ 204)

—ooo—

9. Ἐπιγραφή βουστροφηδόν.

Ἐκ τῶν Σχεδῶν τοῦ Φορμουντίου ἐξεδόθη εἰς τὴν Βαϊκικανὴν Συλλογὴν (C. I. N. 21.) μικρά τις ἐπιγραφή βουστροφηδόν, ἥτις ἐκεῖτο, ὡς εἰς τὸ λήμμα λέγεται, ἐπὶ τοίχῳ τῆς Μονῆς τοῦ ἁγ. Νικολάου τοῦ βωμοῦ λεγομένης, πλησίον Φλιούντος, ἡ ἐξῆς.

ΔΙΔΑΤΑΜΑ Η ΔΕΚ
ΙΟΛΟΣ ΨΕΘΟΝΣΙ

Ἀλλὰ ταύτης παρτιτεῖται ὁ Βαϊκίος τὴν ἐξήγησιν λέγων explicet qui possit· καὶ ἐγὼ ὡσαύτως παρτιτοῦμαι τὴν τιμὴν ταύτην εἰς μαντικωτέρους ἄλλους Οἰδίποδας, ἀλλ' ἢ λανθάνομαι πολὺ, ἢ εἰς τὰ ἀνεστραμμένα ταῦτα γράμματα, τὰ ὁποῖα ἀπεσχεδιάσθησαν προσέτι καὶ ἀμελῶς, ἐξάμετρος τις ὑποκρύπτεται τοιοῦτος

[Ἐν]θὰδ' ἀγαλμ' ἔστη [ἐν] Ἰσά[ν]δ[ρ]ου ὕμνο-λόγ[ου].

δεικνύων τὸ ἐκεῖ που ἰστάμενον ποιητοῦ τινος ἀγαλμα Ἰσάνδρου ὀνομαζομένου πιθανῶς καθὼς ὑπεμαρτυροῦσιν οἱ παλαιογραφικοὶ ἐλλήπεϊς χαρακτῆρες.

10. Ἐπιγραφή Ἀττικῆ.

Ἐκ τῶν Σχεδῶν ὡσαύτως τοῦ Φορμουντίου ἐξεδόθη καὶ ἡ ἐξῆς (C. I. N. 28) εὐρεθεῖσα εἰς Μερένδαν (Μυρρίνουντα) ἐν ἐκκλησίᾳ,

ΣΕΜΑΦΡΑΣΙΚΕΣΑΣ
ΚΟΡΑΚΕΚΟΚΙΜΑΙ
ΑΔΕΦΑΝΤΙΑΙ
ΠΑΡΑΘΕΟΝΤΟΥΤΟ
Ν...Μ...ΜΑ

Ἐξ αὐτῆς ἀνέγνωσέ τινα σποράδην ὁ Βαϊκίος, ὡς σημεῖα, γρασιελῆς, ἀσ. κόρη, κεκόμισμαι, ἀρετῆν, παρὰ θεῶν τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ ἐπιτύμβιον τοῦ

ὡς τὸ δείχνει ἡ λέξις σῆμα, σύγκειται, νομίζω, ἐξ ἡρωϊκῶν δύο στίχων, τῶν ἐξῆς:

Σῆμα Φρασικλῆς Ἀσ[τερὶ] κούρη κεκό[μη]κεν,
ἄγ' ἀρετῶν τιμὴν παρὰ θεῶν τοῦτ' οἶσατο μ[υ]νῆμα.
ἦγουν, ὁ Φρασικλῆς, εὐτρέπισε τάφον εἰς τὴν Ἀστε-
ρίαν ὀνομαζομένην πιθανῶς κόρην, ἡ ὁποία παρὰ
τῶν θεῶν τιμὴν ἔλαβε τῶν ἀρετῶν αὐτῆς τοῦτο τὸ
μνημόσυνον.

11. Ἐπιγραφή Θηραία.

Ἐκ τῶν Σχεδῶν Προκασίου τε καὶ Ῥοσσίου, τῶν
ἐπιτοπίως ἀπογραφάντων, ἐξέδωκε πρῶτον ὁ Βαί-
κιος ἐν τοῖς Ἀκαδημαϊκοῖς Πρακτικοῖς (Act. Acad.
Berol. 1836), καὶ ἔπειτα ἐξ αὐτοῦ ὁ I. Φρανζίος
(Elem. Epigr. Gr. p. 51), ἐπιγραφάς τινας τῆς
Θήρας (Σαντορήνης) ἀρχαῖκῃς χαραγῆς, συνισταμέ-
νας, παρὰ μίαν μόνην, εἰς κύρια προσώπων ὀνόματα.
Ἡ μία ἐκείνη, ἐπὶ βράχου εὐρεθεῖσα χαραγμένη, πε-
ριέχει καὶ πλεόν τι τῶν ὀνομάτων, ὡς φαίνεται πα-
ριστανομένη εἰς τὸν παρὰ Φρανζίω Πίνακα τῶν ἐ-
πιγραφῶν τούτων (ἀρ. 4) οὕτως:

ΑΡΙΜΑΝΟΜ
ΤΟΒΕΚΜΑΡΟΡΣΟΡΕΚΜΑΘ

Ἐκ πρώτης ὄψεως ταῦτα ἤθελεν ἀναγνώσει τις
ὡς καὶ ὁ Βαίκιος ἀνέγνωσεν, Ἀρίμανος τοῦ Ἐκνα
(ἢ τοῦ Ἑρμᾶ) Ῥόδιορ ἐξάτη. Ὑποθέτεται τὸ τελευ-
ταῖον τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς βλέπω εἰς τὸ βιβλίον
τοῦ Φρανζίου, παρατακτικὸς τινὸς ῥήματος πρῶτον
ἐδῶ φρινομένου, τοῦ ξαίω (ξέω) κατὰ διάλεκτον δῆθεν
λεγομένου καὶ ξαίημι· ἀλλὰ παραλείπων ἐγὼ ὑπο-
θέσεις ἀνυποστάτους ἤθελα θεωρήσει μᾶλλον τὸν λό-
γον, ὡς τακτικὸν ἐξάμετρον ἀπολειπόμενον ὀλίγον
τι εἰς τὸ τέλος ἕνεκα τυχόν τοῦ μὴ χωροῦντος αὐ-
τὸν ὁλόκληρον διαστήματος εἰς τὸν βράχον, κα-
θὼς καὶ τὰ εἰς τὰ ἄνω θαίνοντα γράμματα τοῦ τέ-
λους τοιοῦτον τι φαίνονται νὰ δείχνωσιν. Πιθανὸν
δὲ τὸ στίχος ἔχει οὕτως:

Ἀρίμανος τοῦθ' ἔρμα [ὁ] Δούριορ ἐξ[ε]λίθ[ω]σε].
Τὸ Ρ εἰς τὴν λέξιν ΕΚΝΑ ἐσφαλμένην ἀντὶ ΕΡΜΑ
ἔχει τὴν μορφήν Ῥωμαῖκοῦ R ἀπαντωμένου καὶ εἰς
ἄλλας ἀρχαῖκας ἐπιγραφάς. Τὸ δὲ ΔΟΥΡΙΟΡ Δούριορ,
καίται κατὰ λακωνισμόν δωρικὸν ἀντὶ Δούριος. Τὸ με-
τὰ τὸ ΚΣ ἀκολουθοῦν Α ἐνὶ λανθασμένον ἀντὶ Λ. Τὸ Θ
εὐρίσκεται περισσύνόμενον ὑπὸ τὸ σχῆμα Θ, ὡς ὀλίγον
πρότερον καὶ εἰς τὴν λέξιν ΤΟΘ, τοῦθ', καὶ ὡς εἰς
ἄλλην ἐπιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ πίνακος (ἀρ. 15) τὸ
ὄνομα Θράξ φέρεται ἐσχηματισμένον ΘΡΑΜΚ. Ὁ
στίχος τέλος πάντων φανερώνει δὲ ὁ Ἀρίμανος υἱὸς
τοῦ Δούριος ἐποίησεν ὅλον ἐκ λίθων (ἐξελίθωσε)
τὸ δεικνύμενον ἔρμα, τὸ κλεισμα δηλαδὴ χωρίου
τινὸς ἱεροῦ ἢ βεβήλου) τὸ ὅποιον πρότερον ἦτον ἀπὸ
ξύλα ἢ καλάμην ἢ βάτον, ὡς συνειθίζεται. Ἄς
σημειώσω δὲ Δούριορ δύναται ἀκόμη νὰ ὑπάρχῃ
καὶ ὀνομαστικὴ Δούριος, σημαίνουσα τὴν πατρίδα
τοῦ Ἀριμάνου, Ἀσιανοῦ ἀνδρὸς πιθανῶς, καταγο-
μένου ἀπὸ τὰ Δοῦρα, πόλιν κατὰ τὸν Πολύβιον (L.
V, 48) κειμένην εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

12. Ἐπιγραφή βουστροφηδόν.

Εἰς τὰς Ἰωνικὰς Ἀρχαιοτάτας (Antiquit. Ion.
Pars I) φέρεται ἀπεικονισμένον ἐκ γλυπτῶν τινος
εὐρεθέντος πλησίον Μιλήτου εἰς θέσιν ὀνομαζομέ-
νην Γέροντα, δείκλον γυναικὸς ἀκερῆλου, καθεμέ-
νης δ' ἐπὶ θρονίου ἔχοντος δεξιόθεν ἐπιγραφὴν βου-
στροφηδόν. Ὁ Βαίκιος (C. I. N°. 39) ἐξ ἀπογράφου,
τὸ ὅποιον ἔπεμψεν εἰς αὐτὸν ἐκ Σχεδῶν τοῦ Συν-
ταγματάρχου Λεικίου ὁ Μύλλερους, ἐξέδωκε οὕτως

ΜΒΣΙΑΝΑΞΘΜ
ΜΕΚΕΘΕΝΑΞΑΞ
ΛΙΠΑΣΩΤ Γ
ΙΝΗΤΤΟ

Ἄλλ' εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν τὰ ἀπόγραφα τοῦ
Κοκκερέλλου καὶ τοῦ Γελλίου, τὰ ὅποια φέρει ὁ
Ῥόσσιος (inscr. Vet. tab. III, fig. 4), καθὼς ὡ-
σαύτως καὶ αἱ Ἰωνικαὶ Ἀρχαιοτάτες, καὶ αὐτὸ τὸ
Λεικιανὸν ἀπόγραφον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Βαίκιος (Praef.
p. XXVII), φέρουσι παραλλαγὰς τινάς. Αἱ Ἰωνι-
καὶ ἀρχαιοτάτες ἔχουσιν ΟΜΩΤΓΟΟΤ, ὁ Κοκ-
κερέλλος ΛΙΠΑΣΩΤ, ὁ Γελλίος ΔΛΙΠΔΕΩΤ,
ὁ Λεικίος ΔΛΗΙΔΕΩΤ. Ὁ Βαίκιος ἐκ τοῦ ἀπο-
γράφου τοῦ Μυλλέρου ἐξέθεσε τὰ τῆς ἐπιγραφῆς (ἐνθ.
ἀνωτ.), ἀλλὰ παιδιᾶς χάριν, ὡς λέγει, οὕτω πως:

[Σώου παῖς Ἑρ]μησιανᾶξ ἡμέας ἀνέθηκεν
[αὐτὸς ἀδελφεῖ] ἄμα Σώφ τῷ πόλλωνι.

Ἐπειτα ὅμως εἰς τὸν Πρόλογον τοῦ Σώματος (ἐνθ.
ἀν.) παραβάλλων τὰς σημειωθείσας ἀνωτέρω διαφο-
ράς τῆς τρίτης γραμμῆς ὑπέλαβε μὴ εἰς τὸν τόπον
ἐκεῖνον ἀνεγινώσκειτο πιθανώτερον ὄνομα κύριον Μνα-
σώ, μὲ νόημα ὅτι αὕτη ἀνέθηκε τὸν εἰκονιζόμενον.

Τὸ ἐπίγραμμα, ἂν καὶ ἐπὶ καθέδρας χαραγμένον
γυναικὸς μιᾶς, πρέπει ὅμως ἐξάπαντος νὰ ἀνεφέρετο
ὄχι εἰς αὐτὴν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν, ἢ ἑτέρας
ἐκεῖ πλησίον ἱσταμένας γυναικῶν εἰκόνας, ὡς προ-
φανῶς ὁδηγεῖ εἰς τοῦτο τὸ εἰς τὴν πρώτην καὶ δευ-
τέραν γραμμὴν πληθυντικὸν ἡμέας, καὶ περὶ τοῦ-
του, μὲ φαίνεται, δὲν ἐγγχωρεῖ δισταγμός. Ἡ ἀ-
πορία μόνον ἐνι, ὅποια τινα ἄρα γε τὰ σκοτεινὰ ἐ-
κεῖνα τῆς τρίτης γραμμῆς ἐγὼ ἐκ μέρους μου ἐπι-
θετόν τι, ἢ νὰ εἶπω καλλίτερα, προσηγορικὸν διορθώ-
εις αὐτὰ ἀναφερόμενον εἰς τὸ προσηγορὸν ὄνομα Ἑρ-
μησιανᾶξ, καὶ τοῦτο, ὡς ἐκ παραθέσεως τῶν δια-
φόρων γραφῶν ἐνταῦθα δύναμαι νὰ ἐξάξω, δὲν μὲ
φαίνεται νὰ ᾔται πιθανῶς ἄλλο, παρὰ ΟΜΑΙΜΩΝ
ὁμαίμων. Ἐὰν τὸ ὑπ' ἐμοῦ διορθώμενον ἔχεται τινος
πιθανότητος, ἐνὶ λοιπὸν καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ προ-
κειμένου καὶ εὐκόλος ἐν ταύτῃ καὶ εὐνόητος ἐν ἐξ-
μέτρῳ μετὰ προσθήκης.

[Ὁδ' Ἑρ]μησιανᾶξ ἡμέας ἀνέθηκεν ὁμαίμων
[τῷ πόλλωνι].

Ὁ Ἑρμησιᾶξ, λέγουσιν αἱ εἰκονιζόμεναι γυναῖκες,
ὁ ἀδελφός μας ἀνέθηκεν ἡμᾶς ἐνταῦθα εἰς τὸν Ἀ-
πόλλωνα.